KOHTUJURISTI ETTEPANEK
VERICA TRSTENJAK
esitatud 6. juulil 2010[1]

I. Sissejuhatus

1. Käeoleva kohtuasja alus on EÜ artikli 234[2] alusel esitatud eelotsusetaotlus, milles Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság (Budapesti 2. ja 3. linnaosa kohus, edaspidi „eelotsusetaotluse esitanud kohus") esitab Euroopa Kohtule mitu küsimust selle kohta, kuidas tõlgendada nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes[3].

2. Eelotsusetaotluse esitamise põhjus on VB Pénzügyi Lízing Zrt. (edaspidi „põhikohtuasja hageja") ja Ferenc Schneider'i (edaspidi „põhikohtuasja kostja") vaheline kohtuvaidlus laenu tagastamise üle. Selles esitatakse muu hulgas küsimus, milline on Euroopa Kohtu roll direktiivis 93/13 ette nähtud tarbijaõiguste kaitsetaseme ühetaolise kohaldamise tagamisel kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides. Sellele küsimusele tuleb vastata Euroopa Kohtu eelneva praktika, eelkõige Euroopa Kohtu 4. juuni 2009. aasta otsuse kohtuasjas C-243/08: Pannon GSM[4] alusel.

II. Õiguslik raamistik

A. *Ühenduse õigus*

1. Euroopa Kohtu põhikiri

3. Euroopa Kohtu põhikirja käsitleva protokolli artikkel 23 sätestab:

„EL lepingu artikli 35 lõikega 1, EÜ asutamislepingu artikliga 234 ja EURATOMi

1 – Algkeel: saksa.

2 – Vastavalt 13. detsembril 2007 Lissabonis sõlmitud lepingule, millega muudetakse Euroopa Liidu lepingut ja Euroopa Ühenduse asutamislepingut (ELT C 306, lk 1), on praegu eelotsusetaotluse esitamise alus Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 267.

3 – EÜT L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288.

4 – 4. juuni 2009. aasta otsus kohtuasjas C-243/08: Pannon GSM (EKL 2009, lk I-4713).

asutamislepingu artikliga 150 reguleeritud kohtuasjade puhul teatab liikmesriigi kohus, kes peatab menetluse ja saadab asja Euroopa Kohtusse, oma otsusest Euroopa Kohtule. Seejärel teatab kohtusekretär otsusest pooltele, liikmesriikidele ja komisjonile, samuti nõukogule või Euroopa Keskpangale, kui akt, mille kehtivus või tõlgendamine on vaidluse all, pärineb ühelt neist, ning Euroopa Parlamendile ja nõukogule, kui akti, mille kehtivus või tõlgendamine on vaidluse all, võtsid need kaks institutsiooni vastu ühiselt.

[…]"

4. Lissaboni lepingu (millega muudetakse Euroopa Liidu lepingut ja Euroopa Ühenduse asutamislepingut) jõustumisega 1. detsembril 2009 muudeti ka Euroopa Kohtu põhikirja [5] artiklit 23. Nende muudatustega tehti siiski ainult üksikuid täpsustusi nüüdseks ELTLi artiklis 267 sätestatud eelotsusemenetluse osas.

2. Direktiiv 93/13

Kahe kuu jooksul alates sellest teatamisest on pooltel, liikmesriikidel, komisjonil ja vajaduse korral ka Euroopa Parlamendil, nõukogul ja Euroopa Keskpangal õigus esitada Euroopa Kohtule seisukohti või kirjalikke märkusi.

5. Direktiivi 93/13 artikli 1 lõike 1 kohaselt on direktiivi eesmärk ühtlustada liikmesriikide õigus- ja haldusnormid, mis käsitlevad ebaõiglasi tingimusi müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingutes.

6. Direktiivi artikli 3 lõige 1 näeb ette:

Lisaks sellele peab kohtusekretär EÜ asutamislepingu artikliga 234 reguleeritud kohtuasjade puhul teatama siseriikliku kohtu otsusest teistele Euroopa Majanduspiirkonna lepingu osalisriikidele, kes ei ole liikmesriigid, samuti nimetatud lepingus osutatud EFTA järelevalveasutusele, kes võivad juhul, kui küsimuse all on mõni kõnealuse lepingu reguleerimisaladest, kahe kuu jooksul sellisest teatamisest arvates esitada Euroopa Kohtule seisukohti või kirjalikke märkusi.

„Lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, loetakse ebaõiglaseks, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat."

5 – ELT 2008, C 115, lk 210.

7. Sama direktiivi artikli 6 lõige 1 sätestab:

„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on […] tarbijaga sõlminud, ei ole [siseriiklikes õigusaktides sätestatud tingimustel] tarbijale siduvad ning leping on kõnealustel tingimustel lepinguosalistele jätkuvalt siduv ainult juhul, kui see saab kehtida ilma ebaõiglaste tingimusteta." [Tsitaati on parandatud Euroopa Kohtus, kuna direktiivi eestikeelne tõlge on ebatäpne.]

8. Direktiivi artikli 7 lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid tagavad, et tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad."

B. *Siseriiklik õigus*

9. Eelotsusetaotlusest nähtub, et Ungari seadusandja võttis direktiivi 93/13 üle mitmes etapis. Praegu kehtivad õigusnormid kehtestati 2006. aasta III seaduse muudatustega, millest tulenevad muu hulgas Polgári törvénykönyv'i (Ungari tsiviilseadustik, edaspidi „tsiviilseadustik") § 205/A, § 205/B ja §-d 209 – 209/B.

10. Tsiviilseadustiku § 205/A lõike 1 tähenduses on lepingu tüüptingimustena käsitletavad sellised lepingutingimused, mille üks pooltest määrab mitme lepingu sõlmimise eesmärgil ette kindlaks ühepoolselt, teise poole osaluseta, ja milles pooled ei ole eraldi kokku leppinud.

11. Tsiviilseadustiku § 205/A lõike 2 kohaselt peab lepingu tüüptingimustele tuginev pool tõendama, et pooled on lepingutingimuses eraldi kokku leppinud. Seda normi tuleb vastavalt kohaldada ka juhul, kui pooled vaidlevad selle üle, kas nad on tarbijalepingus tarbijaga lepingu sõlminud poole ühepoolselt ette kindlaks määratud tüüptingimuste osas eraldi kokku leppinud.

12. Tsiviilseadustiku § 205/A lõike 3 kohaselt ei oma tüüptingimuste ulatus, vorm, sõnastus ega asjaolu, kas tingimused esinevad lepingu tekstis või sellest eraldi dokumendis, nende lepingu tüüptingimustena kvalifitseerimise seisukohast tähtsust.

13. Tsiviilseadustiku § 205/B lõike 1 järgi muutuvad lepingu tüüptingimused lepingu osaks ainult siis, kui neid kohaldav pool võimaldas teisel poolel nende sisuga tutvuda

ning kui teine pool nõustus nendega otsese või kaudse tahteavaldusega.

14. Tsiviilseadustiku § 205/B lõike 2 kohaselt tuleb teisele poolele eraldi teatada sellistest lepingu tüüptingimustest, mis erinevad olulisel määral tavapärasest lepingu sõlmimise praktikast, lepinguõiguse normidest või poolte varasemate kokkulepete tingimustest. Selline tingimus muutub lepingu osaks ainult siis, kui teine pool nõustub sellega pärast sellele eraldi tähelepanu juhtimist otsese tahteavaldusega.

15. Tsiviilseadustiku § 205/C kohaselt muutuvad juhul, kui lepingu tüüptingimused erinevad lepingu teistest tingimustest, lepingu osaks viimati nimetatud tingimused.

16. Tsiviilseadustiku § 209 lõike 1 kohaselt on lepingu tüüptingimused ning tarbijalepingus eraldi kokku leppimata lepingutingimused ebaõiglased, kui need kehtestavad poolte lepingust tulenevad õigused ja kohustused hea usu põhimõtte vastaselt ühepoolselt ja alusetult tingimused kehtestanud poolega lepingu sõlminud poole kahjuks.

17. Tsiviilseadustiku § 209 lõike 2 kohaselt tuleb tingimuse ebaõiglase olemuse kindlakstegemisel kontrollida kõiki selliseid lepingu sõlmimise ajal esinenud asjaolusid, mis viisid lepingu sõlmimiseni, ning teenuse olemust ja asjaomase tingimuse seost lepingu teiste tingimuste või muude lepingutega.

18. Tsiviilseadustiku § 209 lõike 5 kohaselt ei ole lepingutingimus ebaõiglane, kui see on kehtestatud õigusnormis või õigusnormi alusel.

19. Tsiviilseadustiku § 209/A lõike 1 kohaselt võib lepingu tüüptingimusteks muutunud ebaõiglased tingimused vaidlustada pool, kellele need on kahjulikud.

20. Tsiviilseadustiku § 209/A lõike 2 kohaselt on tühised tarbijalepingu ebaõiglased tingimused, mis on tarbijaga lepingut sõlmiva poole ühepoolse otsusega ja eraldi kokku leppimata ette kindlaks määratud lepingu osaks olevate tüüptingimustena. Tühisusele võib tugineda ainult tarbija huvides.

21. Ungari seadusandja muutis 2003. aasta XXX seadusega eelotsusemenetluse osas tsiviilkohtumenetluse seadustikku. Selle muudatuse alusel peavad Ungari kohtud

tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 155/A lõike 2 kohaselt teavitama oma eelotsusetaotlusest samaaegselt Euroopa Liidu Kohtule teatamisega justiitsministrit.

III. Asjaolud, põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

22. Põhikohtuasja alus on vaidlus laenu tagasimaksmise üle, millega põhikohtuasja kostja tahtis rahastada mootorsõiduki ostmist. Hageja sõlmis laenulepingu oma majandustegevuse raames, samas kui kostja sõlmis selle 14. aprillil 2006 tarbijana. Kui kostja ei täitnud enam oma laenulepingust tulenevat rahalist kohustust, ütles hageja lepingu üles ja nõudis kostjalt tasumata summade tasumist.

23. Põhikohtuasja hageja taotles kohtumäärusega makseettepaneku tegemist, kuid ei esitanud selleks avaldust kostja alalise elukoha alusel määratava üldise kohtualluvuse järgi Ráckevei Városi Bíróságile (Ráckeve linnakohus). Selle asemel tugines ta lepingutingimusele, mis annab lepingust tulenevate õiguslike vaidluste lahendamise erandliku kohtualluvuse kaudu eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevusse. Hageja asukoht ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtu tööpiirkonnas, kuid see asub nii geograafiliselt kui ka transpordivõimalusi arvestades asjaomase kohtu läheduses.

24. Kohus tegi makseettepaneku, mille kostja vaidlustas, vaieldes hageja nõudele vastu. Kostja siiski ei põhjendanud sisuliselt oma seisukohta ega toonud vaidlustamisel välja, millises osas ja mille alusel peab ta hageja nõuet alusetuks.

25. Eelotsusetaotluse esitanud kohus sedastas enne kohtuistungi kuupäeva kindlaksmääramist, et kostja elukoht ei ole tema tööpiirkonnas, vaid hageja esitas maksekäsu kiirmenetluse avalduse lepingu tüüptingimustele tuginedes oma asukoha lähedal asuvale kohtule, millest tingituna tekkisid eelotsusetaotluse esitanud kohtul vaidlusaluse lepingutingimuse osas kahtlused.

26. Seetõttu peatas ta menetluse ja esitas Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas Euroopa Liidu lepingule, Euroopa Ühenduse asutamislepingule ja Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingule lisatud protokolli Euroopa Kohtu põhikirja kohta artikli 23 alusel on välistatud võimalus, et siseriiklik kohus teavitaks omal algatusel eelotsusemenetlusest selle algatamise taotlusega samal ajal oma liikmesriigi justiitsministrit?

2. Kas EÜ artiklis 234 ette nähtud Euroopa Kohtu pädevus hõlmab ka pädevust tõlgendada nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ artikli 3 lõikes 1 kasutatud mõistet „ebaõiglane lepingutingimus" ning direktiivi lisas loetletud lepingutingimusi?

3. Kui vastus eelmisele küsimusele on jaatav, kas siis sellist tõlgendust paluv eelotsusetaotlus võib – pidades silmas direktiiviga 93/13 tagatud tarbijaõiguste kaitsetaseme ühetaolist kohaldamist kõigis liikmesriikides – puudutada küsimust, milliseid aspekte võib siseriiklik kohus arvesse võtta või peab arvesse võtma, kui ta kohaldab direktiivis ette nähtud üldisi kriteeriume konkreetsele lepingutingimusele?

4. Kui siseriiklik kohus täheldab lepingutingimuse võimalikku ebaõiglust, kuid vaidluspooled ei ole sellekohast nõuet esitanud, kas ta võib siis omal algatusel korraldada uurimise, et tuvastada selliseks hinnanguks vajalikud faktilised ja õiguslikud asjaolud, kui siseriiklik menetlusõigus lubab seda ainult juhul, kui pooled seda nõuavad?"

IV. Menetlus Euroopa Kohtus

27. Euroopa Kohtu kantseleisse saabus 7. aprillil 2008. aastal 27. märtsi 2008. aasta eelotsusetaotlus. Selles on välja toodud kolm esialgu esitatud eelotsuse küsimust.

28. Euroopa Kohtusse 22. septembril 2008. aastal saabunud 15. septembri 2008. aasta määrusega täiendas eelotsusetaotluse esitanud kohus oma eelotsusetaotlust neljanda küsimusega. 29. jaanuari 2009. aasta määrusega võttis eelotsusetaotluse esitanud kohus selle küsimuse siiski tagasi.

29. Euroopa Kohtusse 3. juulil 2009. aastal saabunud 2. juuli 2009. aasta määrusega teavitas eelotsusetaotluse esitanud kohus

Euroopa Kohust, et seoses kohtuotsusega Pannon GSM ei pea ta enam vajalikuks esialgu 27. märtsi 2008. aasta määruses esitatud 1. ja 2. küsimusele vastamist ja võtab need küsimused tagasi. Seevastu taotles asja menetlev kohus endiselt esialgu esitatud kolmandale küsimusele vastamist. Seda taotlust täiendas eelotsusetaotluse esitanud kohus kolme uue küsimusega.

V. Poolte peamised argumendid

A. *Esimene eelotsuse küsimus*

30. Lõpliku sõnastusega eelotsuse küsimused on eespool välja toodud.

33. *Ungari valitsus* juhib tähelepanu sellele, et vaidlusaluste siseriiklike menetlusnormidega kerkivad esile probleemid üksnes siis, kui need piiravad EÜ artikliga 234 reguleeritud eelotsusemenetlust.

31. Euroopa Kohtu põhikirja artiklis 23 ette nähtud tähtaja jooksul esitasid nii Ungari Vabariigi, Iirimaa, Madalmaade Kuningriigi ja Ühendkuningriigi valitsus kui ka komisjon kirjalikud märkused.

34. Ta tõstab esile asjaolu, et ta on põhimõtteliselt huvitatud sellest, et teda teavitataks esimesel võimalusel igast eelotsusetaotlusest ja selle esemest, kuna siseriiklike kohtute eelotsusetaotlused võivad mõjutada nii Ungari õiguse kohaldamist kui ka ühenduse õiguse hindamist. Kuigi eelotsusetaotluse menetlemist reguleerivad ühenduse õiguse üldsätted ei sätesta selles osas midagi, ei saa sellest tuletada, et liikmesriigil on keelatud ette näha süsteem, mis võimaldab tal esimesel võimalusel teada saada eelotsusetaotlusest, seda enam, et Euroopa Kohtu kohtusekretär edastab talle selle nagunii.

32. Kuna ükski pooltest ei taotlenud kohtuistungi korraldamist, oli pärast Euroopa Kohtu 9. märtsi 2010. aasta üldkoosolekut võimalik esitada kohtuasjas käesolev ettepanek.

35. Ungari valitsus järeldab sellest, et ühenduse õigusega ei ole vastuolus see, kui üht

liikmesriiki teavitatakse eelotsusetaotlusest varem kui teisi huvitatud isikuid.

36. *Komisjon* viitab sellele, et Euroopa Kohtu põhikirja artikkel 23 ei keela asjaomasel siseriiklikul kohtul teisi ametiasutusi, nt justiitsküsimuste eest vastutavat ministeeriumit, teavitada eelotsusetaotluse esitamisest. Taolist keeldu ei saa tuletada ka sättest, mille kohaselt Euroopa Kohus teatab liikmesriikidele siseriikliku kohtu vastavast otsusest.

37. Justiitsministeeriumile eelotsusetaotlusest teatamine, millega algatatakse EÜ artikli 234 kohaselt eelotsusemenetlus, ei tee ühenduse õigusega tagatud õiguste kasutamist praktikas võimatuks ega muuda seda ülemäära raskeks. Eelotsusemenetluses ei esine ühtegi õiguspõhimõtet, mis keelaks teavitada potentsiaalset menetlusosalist kohtumenetlusest või selle etapist.

38. Komisjon on arvamusel, et siseriikliku kohtuniku mõjutamise tõenäoline risk tekiks üksnes siis, kui kohtunikul oleks lubatud eelotsusetaotlus esitada alles pärast siseriikliku asutuse teavitamist. Põhikohtuasjas ei näe aga siseriiklik õigus ette täiendavat kohustust võrreldes ühenduse õigusega, mis võiks mõjutada siseriikliku kohtuniku otsust, ja seega ei ole piiratud eelotsusemenetluse algatamise õigust.

B. *Teine eelotsuse küsimus*

39. *Ungari valitsus* selgitab, et lepingutingimuse ebaõiglase olemuse üle otsustamiseks on vaja arvestada kõiki lepingu eseme ja sõlmimisega seotud konkreetseid asjaolusid. Siseriiklik kohtunik peaks uurima vaidlusalust lepingutingimust ja tegema kindlaks, kas sellel tingimusel esineb tunnuseid, mis muudavad lepingutingimuse ebaõiglaseks direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 tähenduses.

40. *Komisjon* on seisukohal, et Euroopa Kohtu tõlgendamise pädevus hõlmab ka direktiivis 93/13 kasutatud mõiste „ebaõiglane lepingutingimus" tõlgendamist. Euroopa Kohtul ei ole aga õigust tuvastada, kas teatud konkreetsel juhul võib teatud lepingutingimust olemuselt ebaõiglaseks hinnata või mitte, kuna selline hindamispädevus on põhikohtuasja lahendava siseriikliku kohtu privileeg.

C. *Kolmas eelotsuse küsimus*

41. *Ungari valitsuse* arvates on Euroopa Kohus pädev andma siseriiklikule kohtule nii ebaõiglase lepingutingimuse kui ka direktiivi 93/13 lisas eraldi loetletud lepingutingimuste tõlgendamise kaudu tõlgendamissuunistena teatud kriteeriume, et viimane saaks hinnata konkreetse lepingutingimuse ebaõiglast olemust.

42. *Komisjon* näeb selles, et Euroopa Kohus annab siseriiklikele kohtuastmetele suuniseid ühenduse õiguse kohaldamise kohta, ühenduse õigusnormide tõlgendamise olulist osa. Järelikult on Euroopa Kohtu pädevuses ka direktiivi 93/13 kohaldamisega seotud küsimused.

D. *Neljas eelotsuse küsimus*

43. *Iirimaa valitsus* on seisukohal, et kui Euroopa Kohus oleks tahtnud kohtuotsuses Pannon GSM siseriiklikke kohtuid rangelt kohustada omal algatusel kontrollima lepingutingimuse ebaõiglast olemust, oleks ta seda kohustust väljendanud üheselt mõistetavalt. Siiski täpsustas Euroopa Kohus, et kohtuotsuse Pannon GSM punktides 32 ja 35 määratletud siseriiklike kohtute kohustus tekib „kohe, kui tema käsutuses on selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud". Seetõttu on Iirimaa valitsus arvamusel, et Euroopa Kohus lõi otsuses Pannon GSM tasakaalu ühelt poolt tarbijate huvide ja teiselt poolt siseriikliku õiguskorra aluseks olevate oluliste põhimõtete vahel.

44. Iiri valitsuse arvates kaasneks sellele eelotsuse küsimusele jaatavalt vastamisega see, et siseriiklikud kohtud on kohustatud omal algatusel välja selgitama õiguslikud ja faktilised asjaolud selleks, et hinnata, kas lepingutingimus võib olla ebaõiglane. Niisugune lähenemisviis kohustaks siseriiklikke kohtuid ka siis uurimist teostama, kui see oleks vastuolus siseriiklike menetlusnormidega. Iiri valitsus viitab seoses sellega siiski asjaolule, et kohtuotsus Pannon GSM arvestab siseriiklike tsiviilkohtuorganite „passiivse rolliga" eraisikutevahelises menetluses.

45. *Ungari valitsus* väidab, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 puhul on tegemist avaliku korra kohustusliku sättega. Sellest järeldub, et vastavalt ühenduse õiguse võrdväärsuse põhimõttele peab siseriiklik kohtunik lepingutingimuste ebaõiglast olemust hinnates kohaldama samu menetlusnorme nagu siseriikliku avaliku korra sätete puhul. Kui siseriiklik õigus näeb avaliku korra sätete kohaldamisel

ette õiguse või kohustuse omal algatusel uurida, siis kehtib sama ka tarbijalepingute tingimuste ebaõiglase olemuse hindamisel.

46. Direktiiv 93/13 ei kohusta siseriiklikke kohtuid juhtumi asjaolusid välja selgitama, st iga juhtumi puhul hindama omal algatusel lepingutingimuste ebaõiglast olemust. Vastavalt liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõttele sätestavad siseriiklikud õigusnormid omal algatusel uurimise kohustuse ulatuse.

47. Kui siseriiklik õigus näeb lepinguõiguses ette omal algatusel uurimise kohustuse, siis peab lisaks saama sellist liiki menetlust kohaldada ka direktiivi 93/13 tähenduses ebaõiglase lepingutingimuse puhul. Kui aga siseriiklik õigus peab kõige tähtsamaks poolte õigusi sel viisil, et siseriiklikul kohtunikul on lubatud uurida üksnes vastava nõude alusel, siis kehtib selline kord ka direktiivi alusel lepingutingimuse ebaõiglase olemuse hindamise osas. Kui siseriiklik kohtunik leiab, et lepingutingimuse hindamiseks on vaja täiendavaid tõendeid, siis peab ta pooli teavitama asjaoludest, mida on vaja uurida, et need saaksid kohasel viisil esitada oma seisukohad.

48. *Madalmaade valitsus* osutab sellele, et neljanda eelotsuse küsimuse ese on selline juhtum, kus kostja ei ilmunud kohtusse ja siseriiklik kohus tegi tagaseljaotsuse. Ta on seisukohal, et tagaseljaotsuse puhul tähendaks kohtuniku kohustus omal algatusel ja iga juhtumi osas uurida lepingutingimuste võimalikku ebaõiglast olemust ebaproportsionaalset koormust nii kohtunikule kui ka siseriiklikule kohtusüsteemile. Siseriiklik kohtunik peaks selleks saama lepingutingimused ning lepingut, sealhulgas lepingu tüüptingimusi, omal algatusel ja põhjalikult uurima, ja seda isegi siis, kui tarbija on täiesti tegevusetu. Samas tuleks anda teisele poolele arvamuse avaldamise võimalus nii lepingutingimuse võimaliku tühisuse tunnustamise kui ka terve lepingu tühisuse korral.

49. Asjaolu, et siseriiklik menetlusõigus piirab siseriikliku kohtuniku võimalust ise algatada uurimist, ei tähenda, et taolist uurimist ei tohiks mitte mingil tingimusel läbi viia. Kui kohtualluvuse tingimuse puhul näib olevat tegemist ebaõiglase lepingutingimusega, tuleb siseriiklikul kohtunikul seda kontrollida, et tagada tõhus tarbija õiguste kaitse.

50. Siseriiklik kohtunik peab ka edaspidi alati omal algatusel kontrollima, kas lepingu kohtualluvuse tingimus on ebaõiglane lepingutingimus direktiivi 93/13 artikli 6 tähenduses, isegi tagaseljaotsuse tegemisel. Kohtualluvuse

tingimus, mis teeb tarbijale võimatuks või raskeks nõude esitamise, oleks vastuolus direktiivi eesmärgiks oleva õiguskaitse tõhususega. Seega peaks siseriiklik kohtunik alati omal algatusel hindama vaidlusaluseid lepingutingimusi.

51. Ühendkuningriigi valitsuse arvates kaasneks kohtuotsuse Pannon GSM punkti 35 sellise tõlgendamisega, et siseriiklikul kohtunikul on üldine uurimiskohustus, tõsised tagajärjed, mis isegi seaksid kahtluse alla liikmesriikide õiguskordade menetlusautonoomia. Juhtudel kui kohtunikule ei ole esitatud lepingutingimuse ebaõiglase olemuse hindamiseks vajalikke õiguslikke ja faktilisi asjaolusid või kui tarbija ei ole tuginenud lepingutingimuse ebaõiglusele, oleks siseriikliku kohtuniku üldine uurimiskohustus vastuolus õiguskaitsesüsteemiga, mis on sätestatud direktiivis 93/13.

52. Kui üks pooltest või kohtunik on leidnud, et lepingutingimus on ebaõiglane (või võib olla ebaõiglane) ja kui tarbijal ei ole seetõttu koostoimes siseriiklike menetlusnormidega võimalik kohtuvaidlust jätkata, siis on siseriiklikul kohtul kohustus jätta see lepingutingimus kohaldamata, näiteks tõstatades omal algatusel selle küsimuse enne, kui avaldub selle takistav mõju. Üldine uurimiskohustus kahjustaks tarbija õigust pöörduda kohtusse, kuna sellega kaasneks kohtukulude ja väljaminekute suurenemine ning oleks välistatud lihtsate, odavate ja kiirete täitemeetmete kasutamise võimalus.

53. Ühendkuningriigi valitsuse arvates on mõeldamatu, et liikmesriikide kohtusüsteemid suudavad kõiki raha tagastamise nõudeid selliselt käsitleda, nagu tegemist oleks vaidlustatud nõudega. Sellisel juhul oleks vaja määrata kohtunik, kes tegeleb lepingudokumentide ja iga hagi aluseks olevate faktiliste asjaolude uurimisega. Lisaks tuleks mõlemalt poolelt nõuda lepinguteksti ja kõikide sellega seotud dokumentide esitamist selleks, et siseriiklik kohtunik saaks hinnata kõiki lepingu sõlmimisega seotud tegelikke asjaolusid.

54. Kui Euroopa Kohus peaks jõudma järelduseni, et siseriiklik kohus peab tarvitusele võtma kõik meetmed, et tagada lepingutingimuse ebaõiglase olemuse hindamiseks vajalike õiguslike ja faktiliste asjaolude kättesaadavus, võib selline nõue olla vastuolus Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta määrusega (EÜ) nr 1896/2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. [6]

6 – ELT L 399, lk 1.

55. *Komisjon* selgitab, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 kohaldatakse olukorras, kus teatud lepingutingimus on ebaõiglane, määrates seejuures õigusliku tagajärje, nimelt ei ole lepingutingimus õiguslikult siduv. Samas ei osunda eelotsuse küsimus juhtumile, kus lepingutingimus on ebaõiglane, vaid pigem olukorrale, kus siseriiklik kohtunik üksnes oletab, et lepingutingimus võib olla ebaõiglane, kuid ei saa seda tuvastada. Direktiiv 93/13 ei sisalda aga juhiseid sellise juhtumi kohta.

56. Euroopa Kohus ei ole veel selgitanud, kas siseriiklik kohtunik on kohustatud omal algatusel uurima seda, kas lepingutingimus on ebaõiglane, kui tema käsutuses ei ole kõiki selle hindamiseks vajalikke õiguslikke ja faktilisi asjaolusid. Tegelikkuses ei leidu ühenduse õiguses ühtegi õigusnormi, mis lubaks siseriiklikul kohtunikul asjaolude kohta teabe puudumisel omal algatusel välja uurida vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud, mis võimaldaksid tal järeldada, kas lepingutingimus on olemuselt ebaõiglane.

57. Komisjoni arvates annaks ühenduse õigus siseriiklikule kohtunikule eeluurimiskohtunikuga sarnase ülesande, kui see kohustaks teda omal algatusel uurima, niipea kui tal on tekkinud kahtlus, et teatud lepingutingimus võib olla ebaõiglane. Taoline sekkumine nõuaks detailsete siseriiklike menetlusnormide vastuvõtmist. Näiteks tuleks täpsustada, millistel juhtudel või alates millisest kahtlusastmest siseriiklik kohtunik peab taolise uurimise läbi viima. Lisaks tuleks kindlaks määrata taolisel juhul tema kasutada olevad menetlusõiguslikud vahendid. Siseriikliku kohtuniku pädevuste taolise muutumise tagajärjeks võivad olla olulised muutused liikmesriikide kohtusüsteemides.

58. Siiski on siseriiklik kohtunik ka edaspidi kohustatud kohtualluvuse kontrollimisel omal algatusel uurima, kas lepingutingimus on ebaõiglane, kui tema käsutuses on selleks vajalikud faktilised ja õiguslikud asjaolud, ning jätma ebaõiglase lepingutingimuse kohaldamata, kui tarbijal ei ole selles osas vastuväiteid.

VI. Õiguslik hinnang

A. *Sissejuhatavad märkused*

59. Käesolev kohtuasi annab Euroopa Kohtule taas võimaluse edasi arendada oma praktikat direktiivi 93/13 tähenduses ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes. Eelnevalt

tuleb tähelepanu juhtida sellele, et seekord ei ole tegemist sellise lepingutingimuse hindamise ega iseloomulike tunnuste väljatoomisega, vaid pigem üksikute pädevuse ja institutsiooniliste aspektide selgitamisega kompleksse Euroopa Kohtu ja siseriiklike kohtute vahelise koostöömenetluse raames, mida iseloomustab tarbijakaitse valdkonnas eriti jäik tööjaotus.[7] Täpsustada tuleb eelkõige siseriikliku kohtuniku pädevust, kes ühenduse kohtuniku funktsiooni täites peab kohaldama põhikohtuasjas ühenduse õigust, arvestades Euroopa Kohtu antud tõlgendamissuuniseid.

B. *Esimene eelotsuse küsimus*

1. Üldist

60. Kolm esimest küsimust puudutavad sisuliselt EÜ artiklis 234 (alates Lissaboni lepingu jõustumisest nüüd ELTL artiklis 267[8]) sätestatud eelotsusemenetlust, sealhulgas selle täpsemat regulatsiooni Euroopa Kohtu põhikirja menetlusnormides, seejuures on eriline tähelepanu pööratud direktiivis 93/13 ette nähtud lepingutingimuste ebaõiglase olemuse hindamisele. Sisu poolest tuleb nendest eristada neljandat eelotsuse küsimust, mille ese on pigem siseriikliku kohtuniku pädevus. Eelotsuse küsimusi uuritakse ülevaatlikkuse huvides ka vastavas järjekorras.

61. Liidu kohtumenetluse alussätted sisalduvad EÜ või Euratomi asutamislepingus, nagu ka vähesel määral ELi lepingus. Euroopa Kohtu põhikirja käsitlevas protokollis on jällegi sätestatud õiguslik raamistik, mida liidu kohtud peavad vastavalt täpsustama oma kodukorraga. Euroopa Kohtu põhikiri, mille tõlgendamist eelotsusetaotluse esitanud

7 – Vt 16. detsembri 1981. aasta otsus kohtuasjas 244/80: Foglia *vs.* Novello (EKL 1981, lk 3045, punkt 14). Euroopa Kohus selgitas nimetatud otsuses, et EÜ artikkel 234 lähtub ühenduse õiguse õige kohaldamise ja ühetaolise tõlgendamise huvides kõikide liikmesriikide koostööst, mis põhineb ülesannete jagunemisel siseriiklike kohtute ja Euroopa Kohtu vahel. Samamoodi ka Everling, U., *Das Vorabentscheidungsverfahren vor dem Gerichtshof der Europäischen Gemeinschaften*, Baden-Baden, 1986, lk 21, nagu ka Wägenbaur, B., *Kommentar zur Satzung und Verfahrensordnungen EuGH/EuG*, München, 2008, Euroopa Kohtu põhikirja artikkel 23, punkt 2, lk 27.

8 – Muudatuslepingu jõustumine ei mõjuta käesoleva kohtuasja õiguslikku hinnangut. Kuna eelotsusetaotlus esitati enne 1. detsembrit 2009, on edaspidi kohaldatud Nice'i lepingu kohast vana numeratsiooni.

kohus oma esimeses küsimuses soovib, kuulub vastavalt EÜ artiklitele 245 ja 311 esmase õiguse hulka. Seega tuleneb Euroopa Kohtu pädevus tõlgendada põhikirja sätteid, sealhulgas artiklit 23, otseselt EÜ artikli 234 lõike 1 punktist a.[9]

2. Ühenduse õigusega seatud piirid

a) Euroopa Kohtu põhikirja artikkel 23

62. Sellise sätte nagu Ungari tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 155/A lõike 2 kooskõla osas põhikirja artikliga 23 tuleb juhtida tähelepanu sellele, et nagu iga teise ühenduse õigusnormi puhul on põhikirja ja liikmesriigi õiguse vahelises suhtes ülimuslik ühenduse õigus, nii et siseriiklik menetlusnorm, mis kohustab siseriiklikku kohust teavitama oma eelotsusetaotlusest samaaegselt Euroopa Kohtule teatamisega ka justiitsministrit, on üksnes siis ühenduse õigusega kooskõlas, kui põhikirja artiklist 23 ega ülejäänud ühenduse õigusest ei tulene õigusnormi, millega see vastuolus oleks.

63. Põhikirja artikkel 23 iseenesest igatahes ei keela otseselt taolist õigusnormi. Selle sätte sõnastus ning mõte ja eesmärk anda liikmesriikide valitsustele ja teistele huvitatud isikutele eelotsusetaotlusest teatamisega võimalus eelotsuse küsimuste kohta selgituste esitamiseks,[10] ei keela edastada eelotsusetaotlust otse asjaomase liikmesriigi valitsusele, kuna mõlema sätte eesmärk on liikmesriigi teavitamine, kuigi need täielikult ei kattu. Nad täidavad ühte ja sama menetluslikku ülesannet.

64. Küsitav on aga see, kas leidub teisi õigusnorme, millega see säte on vastuolus.

9 – Selle kohta Lenaerts, K., Arts, A. ja Maselis, I., *Procedural Law of the European Union*, 2. Aufl., lk 188, punkt 6-003, lk 175, kes osutavad sellele, et lepinguid täiendavad lisad ja protokollid omavad nendega samasugust õigusmõju.

10 – Vt 8. septembri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-42/07: Liga Portuguesa de Futebol Profissional (EKL 2009, lk I-7633, punkt 40). Euroopa Kohus on selles tunnistanud, et teave, mis talle eelotsuse tegemise raames antud on, ei pea mitte ainult lubama Euroopa Kohtul anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarvilikke vastuseid, vaid et see peab andma ka liikmesriikide valitsustele ja teistele huvitatud pooltele võimaluse esitada Euroopa Kohtu põhikirja artikli 23 alusel oma märkused.

b) Võrdväärsuse ja tõhususe põhimõtted

65. Sellega seoses tuleb esiteks meenutada, et liikmesriikide menetlusõigust põhimõtteliselt ei ühtlustata. Ühendusel puudub selles valdkonnas ka üldine õigusloomepädevus. Seetõttu tunnustab ühenduse õigus ka liikmesriikide menetlusautonoomiat. [11] Sama kehtib ka EÜ artikli 234 alusel algatatud eelotsusemenetluses, näiteks on siseriikliku kohtu ainupädevuses vajadusel peatada menetlus põhikohtuasjas ja pöörduda Euroopa Kohtu poole. EÜ artikkel 234 annab siseriiklikule kohtule pädevuse hinnata, kas ta vajab otsust ühenduse õiguse kohaldamise küsimuses. Vastavalt sellele jätkab Euroopa Kohus eelotsusemenetlust nii kaua, kui siseriiklik kohus ei ole eelotsusetaotlust tagasi võtnud või tühistanud. [12] See, kas, millises ulatuses ja millistel tingimustel saab siseriikliku kohtu eelotsusetaotlust vaidlustada, tuleneb ainult liikmesriigi õigusest. [13] Siseriiklik kohus vastutab seega lõppkokkuvõttes siseriikliku menetluse kõikide õiguslike ja faktiliste aspektide eest. Ta peab otsustama selle üle, kas eelotsusetaotlus vastab siseriiklikele kohtukorralduse ja kohtumenetluse normidele. [14]

66. Ainult üksikjuhtudel tulenevad Euroopa Liidu menetlusnormidest ning kohtupraktikast [15] spetsiifilised nõuded, millistel tingimustel ja millisel kujul tuleb eelotsusetaotlus Euroopa Kohtule esitada.

67. Liikmesriikide haldusautonoomia põhimõtte oluline piirang tuleneb esmalt ühenduse õiguse üldpõhimõtetest, nimelt seoses ühenduse õigusest tulenevate subjektiivsete õiguste teostamisega. Nii on kohus korduvalt selgitanud, et ühenduse õiguse puudumisel selles valdkonnas tuleb iga liikmesriigi sisemise õiguskorraga kindlaks määrata hagide menetlemise kord, mis tagab õigussubjektidele

11 – Vt 3. septembri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-2/08: Fallimento Olimpiclub (EKL 2009, lk I-7501, punkt 24). Euroopa Kohus kasutab oma praktikas mõnikord väljendit „menetlusautonoomia põhimõte".

12 – Vt 30. jaanuari 1974. aasta otsus kohtuasjas 127/73: BRT-I (EKL 1974, lk 51, punktid 7–9).

13 – Vt 16. juuni 1970. aasta määrus kohtuasjas 31/68: Chanel *vs.* Cepeha (EKL 1970, lk 404).

14 – Vt 14. jaanuari 1982. aasta otsus kohtuasjas 65/81: Reina (EKL 1982, lk 33, punkt 7); 20. oktoobri 1993. aasta otsus kohtuasjas C-10/92: Balocchi (EKL 1993, lk I-5105, punkt 16); 11. juuli 1996. aasta otsus kohtuasjas C-39/94: SFEI jt (EKL 1996, lk I-3547, punkt 248) ja 8. novembri 2001. aasta otsus kohtuasjas C-143/99: Adria-Wien Pipeline ja Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke (EKL 2001, lk I-8365, punkt 19).

15 – Vt eespool 10. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Liga Portuguesa de Futebol Profissional, punkt 40. Seal viitas Euroopa Kohus oma väljakujunenud praktikale, mille kohaselt on esiteks vaja, et siseriiklik kohus määratleks esitatud küsimusi ümbritseva faktilise ja õigusliku raamistiku või vähemalt selgitaks nende küsimuste aluseks olevaid faktilisi oletusi. Teiseks peab eelotsusetaotlus sisaldama täpseid põhjusi, miks siseriiklik kohus kahtles ühenduse õiguse tõlgenduses ja pidas vajalikuks esitada Euroopa Kohtule eelotsuse küsimused. Seejuures kontekstis on mõõdapääsmatu, et siseriiklik kohus selgitaks vähemalt mingil määral põhjusi nende ühenduse õigusnormide väljatoomiseks, mille tõlgendamist ta taotleb, ning seost, mis tema hinnangul on vastavate ühenduse õigusnormide ja põhikohtuasjas kohaldatavate siseriiklike õigusnormide vahel.

ühenduse õigusega antud õiguste kaitse, ning selline kord ei tohi olla ebasoodsam kui analoogsete siseriiklikul õigusel põhinevate kaebuste puhul (võrdväärsuse põhimõte) ning see ei tohi muuta ühenduse õiguskorraga antud subjektiivsete õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks (tõhususe põhimõte). [16]

68. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu suhteliselt lühikesed selgitused eelotsusetaotluse aluseks olnud kaalutluste kohta ei võimalda tuvastada seda, millises ulatuses võiks selline säte nagu Ungari tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 155/A lõige 2 olla vastuolus põhikirja artikliga 23. Üleüldse pole tuvastatav see, millises ulatuses võib vaidlusalune säte mõju avaldada eelotsusemenetluse subjektiivseid õigusi kaitsvale ülesandele. [17] Siiski on ilmne, et eelotsusetaotluse esitanud kohus seda täielikult ei välista. Arvestades vajadusega anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarvilik vastus tema küsimustele, [18] tuleb järgnevalt kontrollida selle sätte vastavust ülalnimetatud põhimõtetele.

69. Ungari valitsuse esitatud andmetel [19] on vaidlusaluse sätte puhul tegemist menetlusnormiga, mis paneb eelotsusetaotlust esitavale kohtule teavitamiskohustuse. Ta põhjendab seda sätet vajadusega teada saada siseriiklike kohtute eelotsusetaotlusest nii kiiresti kui võimalik, kuna eelotsusetaotlused võivad otseselt mõjutada nii siseriiklikku õigust kui ka siseriiklikes kohtutes ühenduse õiguse hindamist. Ungari valitsus on seisu-

16 – Vt selle kohta 14. detsembri 1995. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-430/93–C-431/93: van Schijndel ja van Veen (EKL 1995, lk I-4705, punkt 17); 15. septembri 1998. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-279/96–C-281/96: Ansaldo Energia jt (EKL 1998, lk I-5025, punktid 16 ja 27); 1. detsembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-326/96: Levez (EKL 1998, lk I-7835, punkt 18); 16. mai 2000. aasta otsus kohtuasjas C-78/98: Preston jt (EKL 2000, lk I-3201, punkt 31); 6. detsembri 2001. aasta otsus kohtuasjas C-472/99: Clean Car Autoservice (EKL 2001, lk I-9687, punkt 28); 9. detsembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-129/00: komisjon *vs.* Itaalia (EKL 2003, lk I-14637, punkt 25); 19. septembri 2006. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-392/04 ja C-422/04: i-21 Germany ja Arcor (EKL 2006, lk I-8559, punkt 57); 26. oktoobri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-168/05: Mostaza Claro (EKL 2006, lk I-10421, punkt 24); 7. juuni 2007. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-222/05–C-225/05: van der Weerd jt (EKL 2007, lk I-4233, punkt 28) ja 6. oktoobri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-40/08: Asturcom (EKL 2009, lk I-9579, punkt 38).

17 – Siin tuleb nimelt arvestada, et eelotsusemenetlus omab lisaks objektiivsele funktsioonile tagada liikmesriikides ühenduse õiguse ühetaoline kohaldamine tähtsust ka isikute õiguste kaitsmisel. Füüsilistel või juriidilistel isikutel, kellele EÜ artikli 230 lõige 4 annab ainult piiratud määral õiguse esitada nõue ühenduse õigusaktide vastu, on võimalik liikmesriigi kohtumenetluse poolena siseriiklikus kohtus väita, et menetluse seisukohalt olulised ühenduse õigusaktid on kehtetud, või nõuda Euroopa Kohtus läbiviidava eelotsusemenetluse kaudu ühenduse õiguse tõlgendamist endale soodsamal viisil (vt selle kohta Schwarze, J., teoses Schwarze, Jürgen (väljaandja), *Eu-Kommentar*, 2. Aufl., Baden-Baden, 2009, EÜ artikkel 234, punkt 4, lk 1810).

18 – 12. juuli 1979. aasta otsuses kohtuasjas 244/78: Union Laitière Normande (EKL 1979, lk 2663, punkt 5) on Euroopa Kohus selgitanud, et EÜ artikkel 234 ei luba tal küll hinnata eelotsusetaotluse esitamise põhjuseid, kuid vajadus jõuda ühenduse õiguse tarviliku tõlgendamiseni võib muuta vajalikuks piiritleda õiguslik raamistik, mille raames palutud tõlgendamine aset leiab. Eespool 9. joonealuses märkuses viidatud Lenaerts, K., Arts, A. ja Maselis, I., lk 188, punkt 6–021, on arvamusel, et miski ei takista Euroopa Kohtul edastada oma arusaama põhikohtuasja asjaoludest ja siseriikliku õiguse teatavatest aspektidest, mida saab võtta kui lähtepunkti kohaldatavate ühenduse õiguse normide ja põhimõtete tarvilikuks tõlgendamiseks.

19 – Vt Ungari valitsuse seisukoha punkt 55.

kohal, et asjaomase riigi õiguse valdkonnas on „ülekaalukas huvi" kiire teavitamise vastu. Arvestades asjaolu, et põhikirja artikli 23 esimese lõigu teine lause koostoimes kodukorra artikli 104 lõikega 1 näeb juba Euroopa Kohtu kohtusekretärile ette kohustuse teatada siseriikliku kohtu eelotsusetaotlusest muu hulgas liikmesriikidele, sealhulgas ka liikmesriigile, kus eelotsusetaotluse esitanud kohus asub, võib taoline menetlusnorm objektiivsel vaatlusel anda asjaomase liikmesriigi valitsusele üksnes eelise ajalise võidu näol põhikirja artikli 23 teise lõigu tähenduses seisukohtade ja kirjalike märkuste ettevalmistamisel võimalikuks Euroopa Kohtu kirjalikus menetluses osalemiseks.

70. Kuigi ei ole viiteid selle kohta, et sarnaseid siseriiklikke menetlusi reguleeriks sarnased sätted, mis teeb keeruliseks õigusliku hindamise võrdväärsuse põhimõtte alusel, on minu arvates juba küsitav see, kas näiteks hüpoteetiline ühenduse õigusest tulenevaid subjektiivseid õigusi omav õigussubjekt, kes soovib oma õigusi kohtu kaudu teostada, võiks pidada seda sätet „vähem soodsaks". Kui samaväärsusnõude kontrollimisel ei taheta piirduda puhtalt formaalse käsitlusega, siis tuleb loogiliselt vaadelda ka asjakohase siseriikliku sätte tegelikku mõju.

71. Vaidlusaluse sätte vastavuse kohta tõhususe põhimõttega on võimalik kindlaks teha, et kõnealune säte ei muuda Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitamist praktikas võimatuks ega tee seda ülemäära raskeks, kuna selle mõju piirdub, nagu juba mainitud, pelgalt teavitamiskohustusega. Selle kohustuse täitmine ei ole seega mingil juhul käsitletav Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitamise tingimusena. Kõnealusest sättest ei nähtu ka, millised oleks selle teavitamiskohustuse võimaliku rikkumise õiguslikud tagajärjed. Kuna see kohustus ei avalda vähemalt hüpoteetilise ühenduse õigusest tulenevaid subjektiivseid õigusi omava õigussubjekti vaatevinklist temale mitte mingisugust mõju, vaid puudutab kõigest siseriikliku kohtu ja valitsuse vahelist suhet, tuleb lähtuda sellest, et see säte ei ole vastuolus tõhususe põhimõttega.

72. Järelikult on vaidlusalune säte kooskõlas võrdväärsuse ja tõhususe põhimõtetega.

c) EÜ artiklist 10 tulenev ühenduse lojaalsuspõhimõte

73. Lisaks tuleks kõne alla EÜ artiklist 10 tuleneva ühenduse lojaalsuspõhimõtte rikkumine. Sellest põhimõttest tulenevad siseriiklikele kohtutele teatud kohustused teha koostööd liiduga, peamiselt aga kohustus anda Euroopa Kohtule õigusabi ja pidada Euroopa Kohtuga kohtulikku dialoogi. [20] See on nii eelkõige eelotsusemenetluses, mida Euroopa Kohus peab kohtuliku koostöö vahendiks. Seepärast on Euroopa Kohus oma praktikas sedastanud, et EÜ artikli 234 lõikes 3 sisalduva liikmesriigi kõrgema astme kohtute eelotsusetaotluse esitamise kohustuse rikkumist tuleb pidada ühenduse õiguse rikkumiseks. [21] Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse objektiivselt omavoliline esitamata jätmine rikub EÜ artiklit 10 koostoimes EÜ artikliga 234, mille suhtes saab sanktsioone kohaldada esiteks komisjoni ja teiste liikmesriikide poolt liikmesriigi kohustuste rikkumise menetluse kaudu EÜ artikli 226 [22] või ELTLi artikli 258 alusel, teiseks aga ka siseriiklikes kohtutes üksikisiku esitatava ühenduse õiguse alusel tekkivast liikmesriigi vastutusest tuleneva nõude kaudu. [23]

74. Kui eelotsusetaotluse esitamise kohustus puudub, nagu põhikohtuasja puhul, kuna puuduvad eelotsusetaotluse esitanud kohtu vastupidist kinnitavad andmed, oleks minu arvates EÜ artikli 10 koostoimes EÜ artikliga 234 rikkumisega üksnes siis tegemist, kui teatud siseriiklikud menetlusnormid omaksid siseriiklike kohtute otsustele taolist mõju, et neil oleks teatud asjaoludel takistatud oma õiguse teostamiseks Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitamine. Seda tuleks pidada rikkumiseks seetõttu, et niiviisi oleks häiritud Euroopa Kohtu ja siseriiklike kohtute koostöö tegemine, ja nimelt oleks selliselt takistatud kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides

20 – Selle kohta Kahl, W., teoses Calliess, Christian ja Ruffert, Matthias (väljaandjad), *EUV/EGV-Kommentar*, 3. Aufl., München, 2007, artikkel 10, punkt 47, lk 450.

21 – Vt 30. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-224/01: Köbler (EKL 2003, lk I-10239).

22 – Vt eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Itaalia, punkt 33 jj, mis aga ei viita EÜ artiklile 10.

23 – Vt eespool 21. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Köbler. Vt kohustuste rikkumise menetluse võimaluse nagu ka ühenduse õiguse alusel tekkiva liikmesriigi vastutuse kohta eespool 9. joonealuses märkuses viidatud Lenaerts, K., Art., D. ja Maselis, I., punkt 2-053 jj, lk 77 jj.

ühenduse õiguse ühetaoline tõlgendamine ja kohaldamine. [24]

75. Liikmesriigi madalama astme kohtu võimalus suhelda otse Euroopa Kohtuga on ühenduse õiguse ühetaolise tõlgendamise ja tõhusa kohaldamise jaoks eluliselt tähtis. Samuti on see vahend, mis muudab kõik siseriiklikud kohtud ühenduse õiguse kohtuteks. Eelotsusetaotluse kaudu saab siseriiklik kohus osaks ühenduse õiguse diskursusest, olemata seejuures sõltuv riigi teistest ametiasutustest ja kohtuastmetest. Tuleb sõnaselgelt nõustuda kohtujurist Poiares Maduro ettepanekus kohtuasjas C-210/06: Cartesio esitatud õigusliku seisukohaga, mille kohaselt ühenduse õiguse alusel on mis tahes kohus mis tahes liikmesriigis pädev esitama Euroopa Kohtule eelotsuse küsimusi ja seda pädevust ei saa piirata siseriikliku õigusega. [25] Euroopa Kohus otsustas juba kohtuotsuses Rheinmühlen [26] õigesti, et siseriikliku õiguse sätet, mis takistab EÜ artiklis 234 ette nähtud menetluse läbiviimist, ei tohi kohaldada.

76. Siiski ei kujuta vaidlusalune siseriiklik säte, nagu juba selgitatud, [27] endast Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitamise tingimust, vaid paneb siseriiklikele kohtutele üksnes pädeva valitsusasutuse teavitamiskohustuse. Taoline menetlusnorm ei sea siseriiklike kohtute otsust esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus ka sõltuvusse täitevvõimu tahtest. Järelikult ei ole tuvastatav, et sellise menetluse järgimise kohustus avaldaks negatiivset mõju siseriiklike kohtute valmidusele esitada eelotsusetaotlus.

77. Kuna siseriiklike kohtute õigust esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus ei piirata vaidlusaluse sättega, siis ei ole selle puhul tuvastatav EÜ artiklist 10 tulenev ühenduse lojaalsuspõhimõtte rikkumine.

24 – Euroopa Kohus on korduvalt selgitanud, et EÜ artiklis 234 liikmesriikides ühenduse õiguse ühetaolise tõlgendamise tagamiseks kehtestatud kord näeb ette otsese koostöö Euroopa Kohtu ja siseriiklike kohtute vahel menetluses, mis ei sõltu poolte taotlustest (vt 12. veebruari 2008. aasta otsus kohtuasjas C-2/06: Kempter, EKL 2008, lk I-411, punkt 41, ja 16. detsembri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-210/06: Cartesio, EKL 2008, lk I-9641, punkt 90). Nagu eespool 7. joonealuses märkuses viidatud Everling, U., lk 16, selgitab, on pikemata ilmne, et juhul kui ei tegeldaks ühenduse õiguse ühetaolise tõlgendamisega, otsustaksid erinevate liikmesriikide ametiasutused ja kohtud täiesti erinevalt. See on Euroopa Kohtu ülesanne eelotsusemenetluses. Euroopa Kohus on algusest peale rõhutanud, et ühenduse õiguse ühetaoline tõlgendamine ja kohaldamine kuulub ühenduse õiguse aluspõhimõtete hulka ja et seda ei tohi kuidagi kahtluse alla seada mis tahes siseriiklik õigusnorm. Euroopa Kohus viitab seejuures kohtuotsusele Rheinmühlen.

25 – Vt kohtujurist Poaires Maduro 22. mai 2008. aasta ettepanek kohtuasjas C-210/06: Cartesio (EKL 2008, lk I-9641, ettepaneku punkt 21). Sarnaselt ka Classen, C. D., teoses Schulze, Reiner ja Zuleeg, Manfred (väljaandjad), *Europarecht*, punkt 76, lk 204, kelle arvates ei tohi eelotsusetaotluse esitamise õigust piirata siseriikliku menetlusõigusega.

26 – Vt 16. jaanuari 1974. aasta otsus kohtuasjas 166/73: Rheinmühlen (EKL 1974, lk 33, punktid 2 ja 3) nagu ka eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus van Schijndel ja van Veen, punkt 18.

27 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 71.

d) Poolte võrdsuse põhimõte

78. Lisaks tuleks uurida taolise siseriikliku sätte nagu vaidlusalune kooskõla poolte võrdsuse põhimõttega, kuna Ungari valitsus seatakse siseriiklike kohtute eelotsusetaotlusest varasema teadasaamisega menetluse seisukohalt soodsamasse olukorda kui teised menetlusosalised, sest tal on rohkem aega põhikirja artikli 23 teise lõigu tähenduses seisukohtade ja kirjalike märkuste ettevalmistamiseks.

79. Euroopa Kohus on oma praktikas tunnustanud poolte võrdsuse põhimõtet kui menetluslikku tagatist.[28] Dogmaatiliselt vastab see õiglase kohtupidamise üldpõhimõttele,[29] mida liidu kohtud peavad järgima ja mille kaudu omakorda väljendub nii õigusriigi põhimõte kui ka võrdsuse üldpõhimõte. See tagab pooltele menetluses formaalselt võrdse õigusliku seisundi, nagu ka kohtuniku poolt realiseerituna sisulise võrdväärsuse võrdsete menetluslike võimaluste näol. Antud menetluspõhimõte tagab pooltele esmajoones õiguse esitada kõik kohtuotsuse seisukohalt olulised asjaolud ja iseseisvalt võtta kasutusele kõik vastaspoole väidete ümberlükkamiseks vajalikud menetluslikud kaitsemeetmed.

80. Siiski tuleb arvestada, et nimetatud põhimõte on tihedalt seotud *võistlevuse* põhimõttega.[30] Selle aluseks on poolte vastuolulised huvid, mis nõuavad õiguste ja kohustuste tasakaalu ning menetluses osalemisel võrdseid võimalusi. Kohustuste rikkumise menetlust, tühistamis- ja tegevusetushagi menetlust iseloomustab võistleva menetlusena see, et hageja esitab ühenduse õiguse alusel hagiavalduse, mis on suunatud kostja vastu, kes hagile vastu vaidleb. Hageja ja kostja on kohtuvaidluse *pooled*. Võistlevusel mittepõhinevad menetlused täidavad seevastu objektiivse õigusliku kaitse- ja kontrollifunktsiooni. Seal ei ole pooli, vaid ainult *menetlusosalised*.[31] Olulisim näide võistlevusel mittepõhineva menetluse kohta on EÜ artikli 234 alusel toimuv eelotsusemenetlus, mille eesmärk on

28 – Vt Euroopa Kohtu 15. juuni 2000. aasta otsus kohtuasjas C-13/99: TEAM *vs.* komisjon (EKL 2000, lk I-4671, punkt 35 jj) ja 9. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-64/98 P: Petrides (EKL 1999, lk I-5187, punkt 31). Vt Üldkohtu 29. juuni 1995. aasta otsus kohtuasjas T-36/91: ICI *vs.* komisjon (EKL 1995, lk II-1847, punkt 93).

29 – Selle kohta Sachs, B., *Die Ex-Officio-Prüfung durch die Gemeinschaftsgerichte*, Tübingen 2008, lk 208. Liidu kohtutele siduvat õiglase kohtupidamise üldpõhimõtet tunnustas Euroopa Kohus esimest korda sõnaselgelt 17. detsembri 1998. aasta otsuses kohtuasjas C-185/95 P: Baustahlgewebe *vs.* komisjon (EKL 1998, lk I-8417, punkt 21).

30 – Nii ka eespool 29. joonealuses viites mainitud Sachs, B.. Vt eespool 28. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Petrides, punkt 31.

31 – Vt Koenig, C., Pechstein, M. ja Sander, C., *EU-/EG-Prozessrecht*, 2. Aufl., Tübingen, 2002, punkt 123, lk 65.

tagada ühenduse õiguse ühetaoline kohaldamine. [32] Erinevalt ülalnimetatud otsehagidest ja EÜ artikli 300 lõike 6 ning ELTLi artikli 218 lõike 11 alusel läbiviidavast arvamuse menetlusest ei ole selle puhul tegemist iseseisva menetlusega, vaid *vahemenetlusega* liikmesriigi kohtus poolelioleva kohtuvaidluse raames. Selles menetluses otsustatakse üksnes üksikute, põhikohtuasja seisukohalt oluliste ühenduse õiguse tõlgendamise või kehtivuse küsimuste üle. Argumente, mida liikmesriigid menetlusosalistena kirjalikus menetluses oma seisukohtades või kirjalikes märkustes Euroopa Kohtule esitavad, ei saa seepärast käsitleda poolte argumentidena. Pigem on need, nagu komisjon õigesti väidab, selles osas võrreldavad *amicus curiae* õigusliku argumentatsiooniga, kuna nende eesmärk on üksnes abistada Euroopa Kohust otsuse tegemisel. [33]

81. Eeltoodud selgitused aitavad paremini mõista põhikirja artikli 23 teise lõigu mõtet ja eesmärki. Kahekuulise tähtaja kindlaksmääramine ei ole seega vajalik poolte võrdsuse tagamiseks, vaid pigem tõhusa õigusemõistmise huvides. See peab ühelt poolt tagama, et menetlusosalistel oleks mõistlikult pikk aeg oma seisukohtade ettevalmistamiseks ja esitamiseks. Teiselt poolt tagatakse seeläbi, et menetlus viiakse läbi kiirelt.

82. Arvestades eeltoodut, ei tule käesoleval juhul kohaldada poolte võrdsuse põhimõtet. Seega ei saa ükski menetlusosaline sellele tugineda, et ta on menetluses ainult seepärast ebasoodsamas olukorras kui

32 – Selle kohta eespool 31. joonealuses viites mainitud Koenig, C., Pechstein, M. ja Sander, C., lk 65; eespool 7. joonealuses märkuses viidatud Wägenbaur, B., Euroopa Kohtu põhikirja artikkel 23, punkt 2, lk 27, ja eespool 7. joonealuses märkuses viidatud Everling, U., lk 56. Euroopa Kohus peab eelotsusemenetlust enda praktikas nn hagita menetluseks, mida iseloomustab vahevaidluseks olemine eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva vaidluse lahendamisel, ning pooltel ei ole selles menetluses mingit initsiatiivi, kuna nendel on üksnes võimalik väljendada ennast eelotsusetaotluse esitanud kohtu seatud õiguslikes piirides (vt Euroopa Kohtu presidendi 24. oktoobri 2001. aasta määrus C-186/01 R: Dory, EKL 2001, lk I-7823, punkt 9 ning seal viidatud kohtupraktika). Euroopa Kohus eristab seega eelotsusemenetlust tegelikust eelotsusetaotluse esitanud kohtus toimuvast nn hagimenetlusest. Seda olulist erinevust nn hagimenetluse ja EÜ artiklis 234 ette nähtud vahemenetluse vahel arvesse võttes leiab ta nt, et kohaldada ei tule üksnes nn hagimenetlusele ettenähtud sätteid.

33 – Samal seisukohal on ilmselgelt ka kohtujurist Geelhoed oma 28. novembri 2002. aasta ettepanekus liidetud kohtuasjades C-20/01 ja C-28/01: komisjon *vs.* Saksamaa (EKL 2003, lk I-3609, ettepaneku punkt 42), nagu nähtub *a contrario* tõlgendusest. Kohtujurist selgitab, et menetlusse astumise eesmärk ei ole see, et menetlusse astuja kui *amicus curiae* esitab seisukohad või kirjalikud või suulised märkused, ja abistab nii Euroopa Kohut, nagu see on sätestatud põhikirja artikli 20 lõikes 2 ja kodukorra artikli 104 §-s 4. Viide kodukorra artikli 104 §-le 4 lubab järeldada, et menetlusosaline, kes eelotsusemenetluses esitab seisukohad või kirjalikud märkused, tegutseb kui *amicus curiae*. Sarnasel seisukohal on ilmselgelt eespool 7. joonealuses märkuses viidatud Everling, U., lk 57, kes viitab komisjoni abistavale rollile Euroopa Kohtu menetluses. Lisaks juhib ta tähelepanu sellele, et liikmesriigid kasutavad eelkõige siis seisukoha esitamise võimalust, kui üksikjuhtudel puudutatakse nende konkreetseid huvisid, nt siseriiklike õigusaktide kehtivust või nende kodanike vajadusi, või kui puudutatakse üldiselt liikmesriikide positsiooni ühenduse süsteemis.

Ungari valitsus, et viimast teavitati siseriiklikku sätte alusel varem antud liikmesriigi kohtu eelotsusetaotlusest.

see kohus tegutseb. [34] Teistele põhikirja artiklis 23 loetletud huvitatud isikutele ei edastata menetluse kiirendamise huvides sel ajahetkel veel eelotsusetaotlust, kuna selleks oleks vaja tõlkida menetlusdokumendid. Sellest sättest tuleb aru saada nii, et ühenduse seadusandja kaudselt nõustub asjaomase liikmesriigi vajadusega saada eelisjärjekorras teavet. Arvestades sellist seadusandjapoolset väärtushinnangut sisaldavat otsust, ei saa Ungari Vabariigile ette heita taoliste sätete kehtestamist, mis peavad tagama, et tema valitsus saaks esimesel võimalusel teada Ungari kohtu esitatud eelotsusetaotlusest.

e) Süsteemne võrdlus kiirmenetluse normidega

3. Järeldus

83. Nagu tuleneb kodukorras sätestatud eelotsuse kiirmenetluse õigusnormidest, võivad kiireloomulised põhjused lisaks muuta teatud liikmesriigi varasema teavitamise lausa vajalikuks. Nii näeb kodukorra artikli 104b lõige 2 ette, et eelotsusetaotluse, milles esitatakse üks või mitu küsimust ELi lepingu VI jaotisega ja EÜ asutamislepingu kolmanda osa IV jaotisega reguleeritud valdkondades, edastab kohtusekretär juhul, kui kiirmenetluse kohaldamist taotleb siseriiklik kohus või kui Euroopa Kohtu president on palunud määratud kojal uurida eelotsuse lahendamise vajadust selles menetluses, viivitamatult liikmesriigile, kus

84. Kõige selle põhjal ei ole tuvastatav, et põhikirja artiklis 23 ja ülejäänud ühenduse õiguses leiduks õigusnorme, millega oleks vastuolus siseriiklik menetlusnorm, mis kohustab siseriiklikke kohtuid teavitama samaaegselt Euroopa Kohtule eelotsusetaotlusest teatamisega ka justiitsministrit.

34 – Eespool 7. joonealuses märkuses viidatud Wägenbaur, B., Euroopa Kohtu kodukorra artikli 104b, punkt 9, lk 245, kelle kohaselt edastatakse selline eelotsusetaotlus kiireloomulisuse huvides kohe eeskätt asjaomastele pooltele ja alles seejärel kõigile teistele põhikirja artiklis 23 nimetatud menetlusosalistele, st veel enne kui Euroopa Kohus on otsustanud küsimuse üle, kas asjaomast taotlust lahendatakse kiirmenetluses. Sama kehtib ka otsuse osas, kas eelotsusetaotlust lahendatakse kiirmenetluses või mitte.

C. *Teine ja kolmas eelotsuse küsimus*

1. Üldiselt

85. Teine eelotsuse küsimus on sisuliselt esitatud EÜ artikli 234 tõlgendamise kohta. Sellega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus saada teavet selle kohta, kas Euroopa Kohtu tõlgendamise pädevus hõlmab ka pädevust tõlgendada kasutatud mõistet „ebaõiglane lepingutingimus" direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 tähenduses ning direktiivi lisas loetletud lepingutingimusi. Kolmas eelotsuse küsimus, mis puudutab Euroopa Kohtu pädevust anda tõlgendamissuuniseid, esitatakse sõnaselgelt juhuks, kui vastus teisele eelotsuse küsimusele on jaatav ja see on teise eelotsuse küsimusega asjaolude poolest tihedalt seotud. Seetõttu on mõistlik mõlemale eelotsuse küsimusele vastata koos.

86. Eelotsuse küsimuste sõnastusest on võimalik näha, et eelotsusetaotluse esitanud kohtul on kahtlusi nii Euroopa Kohtu kui ka siseriiklike kohtute rollis direktiivi 93/13 tõlgendamisel ja kohaldamisel. Arvestades seda, pean ma mõõdapääsmatuks esmalt lühidalt Euroopa Kohtu üldiste tõlgendamispädevuste selgitamist eelotsusemenetlusele iseloomuliku koostöömenetluse paremaks mõistmiseks, et seejärel käsitleda eelotsusetaotluse esitanud kohtu õigusküsimusi.

2. Euroopa Kohtu tõlgendamispädevuse ulatus

87. Seoses esimese aspektiga tuleb viidata sellele, et põhimõtteliselt võivad kõik ühenduse õiguse sätted olla tõlgendamistaotluse esemeks. Seda kinnitab ka EÜ artikli 220 lõige 1, mis annab Euroopa Kohtule ülesande tagada oma pädevuse piires, et asutamislepingu tõlgendamisel peetakse kinni „seadusest" kui sellisest. Seevastu sätestab EÜ artikli 234 lõike 1 punkt b, et Euroopa Kohtu tõlgendamise pädevus hõlmab muu hulgas ka „ühenduse institutsioonide õigusaktide" tõlgendamist, millega on mõeldud kogu teisest õigust, sealhulgas EÜ artiklis 249 nimetatud õigusakte. Seega on Euroopa Kohus pädev tõlgendama sellist õigusakti nagu direktiiv 93/13. Antud pädevus hõlmab ka selles sisalduvate õiguslike mõistete tõlgendamist, mida tuleb vastavalt kohtupraktikale põhimõtteliselt tõlgendada autonoomselt kooskõlas ühenduse õigusega, kui seal puudub viide liikmesriikide õiguskordadele. [35]

35 – Vt mh 18. jaanuari 1984. aasta otsus kohtuasjas 327/82: Ekro (EKL 1984, lk 107, punkt 11); 19. septembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-287/98: Linster (EKL 2000, lk I-6917, punkt 43); 9. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-357/98: Yiadom (EKL 2000, lk I-9265, punkt 26); 6. veebruari 2003. aasta otsus kohtuasjas C-245/00: SENA (EKL 2003, lk I-1251, punkt 23); 12. oktoobri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-55/02: komisjon *vs.* Portugal (EKL 2004, lk I-9387, punkt 45); 27. jaanuari 2005. aasta otsus kohtuasjas C-188/03: Junk (EKL 2005, lk I-885, punktid 27-30) ja 7. detsembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-306/05: SGAE (EKL 2006, lk I-11519, punkt 31).

88. Direktiivi artiklis 3 kasutatud mõiste „ebaõiglane tingimus" puhul ei sisaldu nimelt direktiivis 93/13 viidet liikmesriigi õigusele. Nagu Euroopa Kohus on õigesti sedastanud, määratleb see säte aga heausksusele ning poolte õiguste ja kohustuste olulisele tasakaalustamatusele viidates *vaid abstraktselt* elemendid, mis muudavad olemuselt ebaõiglaseks lepingutingimuse, mille osas ei ole eraldi kokku lepitud.[36] Vaatamata sellele, et ühenduse seadusandja on tahtnud seda konkreetsemaks muuta, viidates artikli 3 lõikes 3 direktiivi lisas loetletud tingimustele, ei saa tähelepanuta jätta, et ebaõiglase olemuse hindamise aluseks olevad asjaolud on *sõnastatud üksnes üldnormile omaselt*.[37] Seetõttu on mõiste „ebaõiglane lepingutingimus" puhul tegemist määratlemata õigusmõistega, mida on vaja sisustada õigusnormidega.

89. Kuid siiski ei välista õigusmõiste sisustamise vajadus – nagu Euroopa Kohus selgitas otsuses SENA[38] direktiivi 92/100 artikli 8 lõikes 2 kasutatud mõiste „õiglane tasu" näitel[39] ja nagu mina viimati oma 11. mai 2010. aasta ettepanekus veel menetletavas kohtuasjas C-467/08: SGAE selgitasin põhjalikult direktiivi 2001/29[40] artikli 5 lõike 2 punktis b kasutatud õigusmõiste „õiglane hüvitis" isikliku kasutamise eesmärkidel reprodutseerimise eest näitel – iseenesest selle kvalifitseerimist ühenduse õiguse autonoomseks mõisteks, mida tuleb kõikides liikmesriikides ühetaoliselt tõlgendada. Pigem tuleb olulisel määral arvestada teatud kindla sätte – mille taga peitub ühenduse seadusandja oletatav tahe – mõtte ja eesmärgiga. Sellega seoses tuleb mainida õiguse ühtlustamise eesmärki, mis on ka direktiivi 93/13 eesmärk[41] ja mis eeldab ühenduse õiguses tingimata autonoomsete mõistete, sealhulgas ühtse terminoloogia väljatöötamist, juhul kui soovitakse saavutada seadusandlikku eesmärki. Ülesan-

36 – Vt 7. mai 2002. aasta otsus kohtuasjas C-478/99: komisjon *vs*. Rootsi (EKL 2002, lk I-4147, punkt 17) ja 1. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-237/02: Freiburger Kommunalbauten (EKL 2004, lk I-3403, punkt 20).

37 – Nii ka Pfeiffer, teoses von Grabitz ja Hilf (väljaandjad), *Das Recht der Europäischen Union*, Band IV, Kommentierung zur Richtlinie 93/13, Vorbemerkungen, A5, punkt 28, lk 14, ja Basedow, J., „Der Europäische Gerichtshof und die Klauselrichtlinie 93/13: Der verweigerte Dialog", *Festschrift für Günter Hirsch zum 65. Geburtstag*, 2008, lk 58.

38 – Eespool 35. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus SENA.

39 – Kohtuasjas SENA paluti Euroopa Kohtul tõlgendada mõistet „õiglane tasu" direktiivi 92/100 rentimis- ja laenutamisõiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas (EÜT L 346, lk 61; ELT eriväljaanne 17/01, lk 120) artikli 8 lõike 2 tähenduses. Selles viitas Euroopa Kohus kõigepealt eespool viidatud kohtupraktikale ühenduse õiguse mõistete autonoomse tõlgendamise kohta, et lõpuks juhtida tähelepanu asjaolule, et direktiivis 92/100 ei sisaldu selle mõiste definitsiooni. Euroopa Kohus on seejuures ilmselgelt eeldanud, et ühenduse seadusandja ei ole teadlikult määratlenud detailset ja kohustuslikku meetodit selle tasu määramiseks. Seetõttu tunnustas Euroopa Kohus selgelt liikmesriikide pädevust sätestada ise sellise „õiglase tasu" kehtestamise üksikasjad, kusjuures liikmesriigid „sätestavad kriteeriumid, et tagada ühenduse õigusega, eelkõige direktiiviga 92/100, kehtestatud piirides selle ühenduse õiguse mõiste järgimine", ning piirdus sellega, et kutsus liikmesriike üles kohaldama direktiivi 92/100 eesmärkide kohaselt, nii nagu neid on eelkõige kirjeldatud direktiivi põhjendustes, mõistet „õiglane tasu" ühenduses võimalikult ühetaoliselt. Seejuures tuleb rõhutada, et asjaolu, et see mõiste vajas siseriiklikus õiguses kindlaks määratud kriteeriumite alusel täpsustamist, ei takistanud Euroopa Kohust sedastamast, et kõik liikmesriigid peavad direktiivi 92/100 artikli 8 lõikes 2 sätestatud mõistet „õiglane tasu" ühetaoliselt tõlgendama ja et iga liikmesriik peab selle mõiste üle võtma. Seega sai Euroopa Kohus ka nimetatud kohtuasja aluseks olnud konkreetsetel asjaoludel kokkuvõttes nõustuda sellega, et see mõiste on ühenduse õiguse mõiste ja et seda tuleb tõlgendada autonoomselt.

40 – Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230).

41 – Vt õiguslik alus EÜ artiklis 95 nagu ka nt direktiivi 93/13 põhjendused 1, 2, 3 ja 10.

ne täpsustada tõlgendamise teel ühenduse õigusmõiste „ebaõiglane lepingutingimus", ja nimelt kõikidele Euroopa Liidu kohtutele siduvalt, on Euroopa Kohtu pädevuses, kellele kuulub selles osas lõpliku otsuse tegemise pädevus. [42]

ilma mööndusteta vastata jaatavalt. Selle seisukoha õigsust kinnitab kohtuotsus Océano Grupo [43], milles Euroopa Kohus direktiivi artikli 3 tõlgendamisel osutas lisa punkti 1 alapunktis q loetletud lepingutingimusele. [44] Sama nähtub ka kohtuotsusest Pannon GSM [45], milles Euroopa Kohus sõnaselgelt selgitas, et ta on selles kohtuasjas talle EÜ artikliga 234 antud pädevuse teostamisel tõlgendanud „üldisi kriteeriume", mida ühenduse seadusandja kasutab ebaõiglase tingimuse mõiste määratlemisel – millega on mõeldud just seda lisa punkti 1 alapunktis q sisalduvat lepingutingimust.

3. Euroopa Kohtu ja siseriiklike kohtute pädevuse piiritlemine ebaõiglaste lepingutingimuste kontrollimisel

90. Seoses küsimuse teise poolega, kas Euroopa Kohtu tõlgendamise pädevus hõlmab ka direktiivi lisas loetletud lepingutingimusi, tuleb sellele, arvestades eelnevaid selgitusi,

a) Ühenduse õiguse tõlgendamise ja kohaldamise eristamine

91. See viib esitatud küsimuse teise selgitamist vajava aspekti juurde. Nimelt kui käsitleda teist eelotsuse küsimust mitte ainult

42 – Selle kohta Röthel, A., „Missbrauchlichkeitskontrolle nach der Klauselrichtlinie: Aufgabenteilung im supranationalen Konkretisierungskatalog", *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2005, lk 422, kes juhib tähelepanu sellele, et tänase erialakirjanduse ülekaalukas arvamus lähtub sellest, et ka üldnormide täpsustamise ja sisustamist vajavate mõistete osas on Euroopa Kohtul lõpliku otsuse tegemise pädevus. Euroopa Kohtule kuulub autoriteetne lõplik täpsustamise pädevus ja seega täpsustamise eesõigus. Argumentidena viitab autor eelotsusemenetluse ja õigusaktide ühtlustamise eesmärgile, kuna teisiti ei suuda ühenduse õigus täita õigusaktide ühtlustamise eesmärki. Eespool 44. joonealuses märkuses viidatud Leible, S., lk 426, viitab samuti sellele, et erialakirjanduses valdava arvamuse kohaselt tuleb direktiivi 93/13 artikli 3 lõikes 1 kasutatud ebaõigluse mõistet tõlgendada autonoomselt kooskõlas ühenduse õigusega. Teistsugune seisukoht tähendaks teisese õiguse *effet utile* ning direktiiviga täidetava õigusaktide ühtlustamise eesmärgi valesti mõistmist. Sarnaselt ka Müller-Graff, P.-C., „Gemeinsames Privatrecht in der Europäischen Gemeinschaft", teoses *Gemeinsames Privatrecht in der Europäischen Gemeinschaft*, 2. Aufl., Baden–Baden, 1999, lk 56 jj, kes on seisukohal, et Euroopa Kohus on eraõiguslike direktiivide tõlgendamisel tsiviilkohtu üleannetes. Selle ülesande täitmisel tuleb Euroopa Kohtul seista regulaarselt väljakutse ees täpsustada ja ka välja töötada määratlemata ja seega tõlgendamist vajavaid õigusmõisteid ühenduse õiguse direktiivi vastava sätte eesmärgi põhjal. Näitena nimetab autor direktiivi 93/13 artikli 3 lõikes 1 kasutatud ebaõigluse mõistet.

43 – 27. juuni 2000. aasta otsus kohtuasjas C-240/98: Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (EKL 2000, lk I-4941, edaspidi „kohtuotsus Océano Grupo").

44 – Vt eespool 43. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Océano Grupo, punkt 22. Euroopa Kohtu tõlgendamispädevuse toetuseks ilmselgelt ka Leible, S., „Gerichtsstandsklauseln und EG-Klauselrichtlinie", *Recht der Internationalen Wirtschaft*, 6/2001, lk 425.

45 – Vt eespool 4. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Pannon GSM, punkt 42.

sõnastuse alusel, vaid pigem Euroopa Kohtule esitatud üleskutsena selgitada ebaõiglaste lepingutingimuste kontrollimisel tema ja siseriiklike kohtute vahelist ülesannete jaotust, siis on otstarbekas esmalt siseriikliku kohtu tarbeks osundada üldpõhimõttele,[46] mille kohaselt on Euroopa Kohtu ja siseriiklike kohtute vahel EÜ artikli 234 alusel algatatud menetluses jaotatud pädevus nii, et Euroopa Kohtu ülesanne on ühenduse õiguse tõlgendamine ja siseriiklike kohtute ülesanne on selle kohaldamine. Järelikult ei ole Euroopa Kohtul pädevust kohaldada ühenduse õigusnorme konkreetsele juhtumile ega seetõttu ka siseriikliku õiguse sätteid sellise normi suhtes kvalifitseerida. Euroopa Kohus võib siiski anda siseriiklikule kohtule kõik ühenduse õiguse tõlgendamiseks vajalikud juhtnöörid, mis võivad viimasele olla kasulikud ühenduse õigusnormide mõju hindamisel.

92. Nagu mina viimati oma 29. oktoobri 2009. aasta ettepanekus kohtuasjas C-484/08: Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid selgitasin, on selle EÜ artikli 234 alusel algatatud menetlusele omase ülesannete jaotuse tagajärg ebaõiglaste lepingutingimuste kontrollimisel tarbijalepingutes see, et Euroopa Kohus ei saa avaldada vahetult arvamust teatud lepingutingimuse kontrollitavuse[47] ja eeskätt selle kooskõla kohta direktiiviga 93/13, ta saab vaid otsustada, kuidas tuleb direktiivi 93/13 teatava tingimuse puhul tõlgendada.[48] Seevastu on siseriikliku kohtuniku ülesanne kontrollida direktiivi 93/13 ja asjakohaste ülevõetud siseriiklike õigusnormide alusel, arvestades Euroopa

46 – Vt 27. märtsi 1963. aasta otsus liidetud kohtuasjades 28/62–30/62: Da Costa (EKL 1963, lk 60) ja 12. veebruari 1998. aasta otsus kohtuasjas C-366/96: Cordelle (EKL 1998, lk I-583, punkt 9). Samamoodi ka Craig, P. ja De Búrca, G., *EU Law*, 4th ed., Oxford, 2008, lk 493, kelle arvates on Euroopa Kohtul küll EÜ artikli 234 alusel pädevus tõlgendada asutamislepingut, kuid see ei anna sõnaselgelt pädevust kohaldada asutamislepingut põhikohtuasja puhul. Vahetegemine tõlgendamise ja kohaldamise vahel näitab pädevuse jaotamist Euroopa Kohtu ja siseriiklike kohtute vahel. Euroopa Kohus tõlgendab asutamislepingut ja siseriiklikud kohtud kohaldavad seda tõlgendust konkreetse juhtumi puhul. Schima, B., *Kommentar zu EU- und EG-Vertrag* (väljaandja Mayer, H.), 12. Lieferung, Wien, 2003, Art. 234 EGV, punkt 40, lk 12, on arvamusel, et siseriiklikud kohtud peavad kohaldama ühenduse õigusnormi konkreetse kohtuvaidluse suhtes. Autor möönab aga, et vahetegemine normi kohaldamise ja tõlgendamise vahel ei ole alati lihtne. Sarnaselt ka Aubry, H., Poillot, E. ja Sauphanor-Brouillard, N., „Panorama Droit de la consommation", *Recueil Dalloz*, 13/2010, lk 798, kes tuletavad meelde, et Euroopa Kohtu pädevus ELTL artikli 267 alusel toimuva eelotsusemenetluse raamides hõlmab ainult tõlgendamist, kuid mitte kohaldamist, kusjuures selle nõude järgimine ei ole praktikas alati lihtne.

47 – Nii ka Nassall, W., „Die Anwendung der EU-Richtlinie über missbräuchliche Klauseln in Verbraucherverträgen", *Juristenzeitung*, 14/1995, lk 690.

48 – Vt minu 29. oktoobri 2009. aasta ettepanek kohtuasjas C-484/08: Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (3. juuni 2010. aasta otsus, EKL 2010, lk I-4785, ettepaneku punkt 69). Selle kohta Schlosser, P., teoses *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 13. Aufl., Berlin, 1998, Einleitung zum AGBG, punkt 33, lk 18, mille kohaselt ei saa esitada Euroopa Kohtule eelotsuse küsimusi selle kohta, kas teatavad tingimused lähemalt kirjeldatud tüüpi lepingutes on ebaõiglased. Samamoodi ka Whittaker, S., „Clauses abusives et garanties des consommateurs: la proposition de directive relative aux droits des consommateurs et la portée de l'harmonisation complète", *Recueil Dalloz*, 17/2009, lk 1153, viitega Euroopa Kohtu praktikale, eelkõige kohtuotsused Freiburger Kommunalbauten ja Pannon GSM.

Kohtu tõlgendamissuuniseid, kas asjakohast lepingutingimust saab kvalifitseerida olemuselt ebaõiglaseks direktiivi artikli 3 lõike 1 tähenduses.

Seetõttu on mõttekas lühidalt vaadelda selle kohtuotsuse olulisemaid punkte.

b) Kohtupraktika alates kohtuotsusest Freiburger Kommunalbauten

93. Nimetatud pädevuse jaotuse olulisemaid põhimõtteid, nagu need ilmnevad ühenduse õiguse tõlgendamise ja kohaldamise pädevuse üldpõhimõttest, on juba Euroopa Kohtu praktikas kaua aega selgitatud. Alates kohtuotsusest Freiburger Kommunalbauten [49] on aga neid alles selgitatud seoses direktiivi 93/13 alusel lepingutingimuste ebaõiglase olemuse kontrollimisega tarbijalepingutes. [50]

94. Selles otsuses tuvastas Euroopa Kohus, et talle EÜ artikliga 234 antud pädevuse teostamisel saab ta küll tõlgendada üldisi kriteeriume, mida ühenduse seadusandja kasutab ebaõiglase tingimuse mõiste määratlemisel, kuid ei saa teha otsust nende üldiste kriteeriumide kohaldamise kohta konkreetse tingimuse suhtes, sest selleks on vaja analüüsida asjaomase kohtuasja asjaolusid. [51]

95. Seejuures on Euroopa Kohus esile tõstnud siseriiklike kohtute olulise rolli ebaõiglaste lepingutingimuste vastu võitlemisel ja neile seetõttu ülesandeks seadnud iga kord konkreetselt tuvastada, kas on täidetud need kriteeriumid, et pidada lepingutingimust ebaõiglaseks direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 tähenduses. [52] Nendeks üksikjuhu asjaoludeks, mida siseriiklikud kohtud peavad arvestama

49 – Eespool 36. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Freiburger Kommunalbauten.

50 – Eespool 42. joonealuses märkuses viidatud Röthel, A., lk 424, leiab, et Euroopa Kohus muutis kohtuotsuses Freiburger Kommunalbauten selgelt suunda ning lähtub nüüd pragmaatilisest ülesannete jaotusest enda ja siseriiklike kohtute vahel ebaõiglaste tingimuste vastu võitlemisel tarbijalepingutes. Pfeiffer, T., „Prüfung missbräuchlicher Klauseln von Amts wegen (Gerichtsstand) – Günstigkeitsprinzip nach Wahl des Verbrauchers", *Neue Juristische Wochenschrift*, 32/2009, lk 2369, arvab, et Euroopa Kohus on tahtnud kohtuotsusega Freiburger Kommunalbauten oma ebastabiilset kohtupraktikat enda ja siseriiklike kohtute vahel ülesannete jagamise kohta lepingutingimuste kontrollimisel tasakaalustada. Eespool 46. joonealuses märkuses viidatud Aubry, H., Poillot, E. ja Sauphanor-Brouillard, N., lk 798, näevad kohtuotsuses Freiburger Kommunalbauten kinnitust ülalnimetatud ülesannete jaotusele ühenduse õiguse tõlgendamisel ja kohaldamisel.

51 – Eespool 36. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Freiburger Kommunalbauten.

52 – Samas, punkt 25.

lepingutingimuse kontrollimisel, on Euroopa Kohtu arvates, kes selles osas viitas direktiivi 93/13 artiklile 4, lepingu sõlmimise objektiks oleva kauba või teenuse laad ning kõik lepingu sõlmimisega kaasnevad asjaolud. Lisaks sellele tuleb hinnata ka tagajärgi, mida võib vastav lepingutingimus endaga kaasa tuua lepingule kohaldatava õiguse raames, millega kaasneb siseriikliku õiguskorra kontrollimine. [53]

96. Euroopa Kohus lähtus seejuures kohtujurist Geelhoedi selgitustest, kes sisuliselt pooldas ebaõiglaste lepingutingimuste puhul detsentraalset kontrollimist liikmesriikide tasandil, tagades Euroopa Kohtu tõlgendamismonopoli. Oma ettepanekus osundas kohtujurist *vajadusele selgelt piiritleda pädevus* ühenduse ja liikmesriikide vahel tarbijakaitse alal, teiselt poolt manitses ta *õiguskaitsevahendeid ökonoomselt kasutama*. Viimati nimetatuga seoses hoiatas kohtujurist kaude õigesti EÜ artikli 234 alusel algatatava menetluse liigkasutamise eest, kui teatud kindla lepingutingimuse ebaõiglase olemuse hindamine jääb Euroopa Kohtu pädevusse. Arvestades sellega, et mõiste „ebaõiglane lepingutingimus" on oma olemuselt üldine ning et taolisi erineva sõnastuse ja sisuga lepingutingimusi esineb tarbijalepingutes väga palju, kartis kohtujurist, et nende tõttu hakatakse sageli esitama eelotsuse küsimusi. Nende argumentidega tuleb nõustuda, kuna Euroopa Kohtu ülesanne ei saa olla ise kõigi talle eelotsusetaotlustes esitatud lepingutingimuste ebaõiglase olemuse hindamine. Võttes arvesse üksikjuhul arvestamist vajavate faktiliste asjaolude ja siseriiklike õiguslike asjaolude paljusust, [54] on *iudex a quo* lähedus

53 – Samas, punkt 21.

54 – Nii kaua kui puudub ühtlustatud Euroopa tsiviilõigus, sõltub Euroopa Kohus ka edaspidi iga põhikohtuasja puhul siseriiklikelt kohtutelt saadud teabest siseriikliku õiguse kohta selleks, et tõlgendada direktiivi 93/13 artikli 3 lõikes 1 kasutatud ebaõigluse mõistet seoses teatud kindla lepingutingimusega. Põhimõtteliselt oleks mõeldav, et Euroopa Kohus kasutab teise võimalusena täiendavalt Euroopa teadlaste väljatöötatud kodifitseerimiseelnõu Draft Common Frame of Reference (edaspidi „DCFR") tsiviilõiguslikele vaidlusküsimustele sobiva lahenduse leidmiseks. Vt samamoodi Heinig, J., „Die AGB-Kontrolle von Gerichtsstandsklauseln – zum Urteil Pannon des EuGH", *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 24/2009, lk 886 jj, mis viitab edasiarenevale Euroopa eraõigusele nagu ka ühiste Euroopa lepinguõiguse normide sõnastusele DCFR-s või edaspidisele ühisele tugiraamistikule, mille alusel saab Euroopa Kohus tulevikus ühenduse tasandil tõhusamalt lepingutingimusi kontrollida. Skeptiliselt seevastu Freitag, R., „Anmerkung zum Urteil Freiburger Kommunalbauten", *Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht*, 2004, lk 398, kes peab samuti põhimõtteliselt mõeldavaks, et Euroopa Kohus saab üksikjuhtumite kaudu välja arendada tsiviilõigusliku *acquis communautaire*'i ja liikmesriikide õiguskordade võrdluse alusel autonoomse ühenduse õiguse *common European legal denominator*'i. Kuna aga direktiiv 93/13 hõlmab põhimõtteliselt kõiki tsiviilõiguse valdkondi, oleks käesoleval juhul Euroopa Kohus trüginud asendusseadusandjaks tsiviilõiguses, mis võib kaasa tuua probleeme seoses ühenduse horisontaalse pädevuse jaotusega nagu ka õiguskindlusega.

põhikohtuasja eseme asjaoludele eelis, mida saab kasutada Euroopa Liidu õigusemõistmisel tarbija kaitseks. [55]

97. Järgmise argumendina tõi kohtujurist lõpuks esile *siseriikliku õiguse tähtsuse* ebaõiglaste lepingutingimuste vastu võitlemisel. Lepingutingimused omavad eelkõige tähtsust eraõiguslikes suhetes, mida endiselt reguleerib olulisel määral siseriiklik õigus, mistõttu võib isegi ette tulla, et ühesugustel lepingutingimustel võivad erinevates õiguskordades olla erinevad õiguslikud tagajärjed. Arvestades asjaolu, et lepingutingimuse ebaõiglase olemuse hindamisel lähtutakse *in concreto* esmajoones siseriiklikust õigusest [56] ning kuna siseriikliku õiguse tõlgendamine ja kohaldamine on eranditult siseriikliku kohtu ülesanne, tuleb ka selle argumendiga nõustuda.

98. Ülalkirjeldatud põhimõtted leiavad kinnitust nii kohtuotsuses Mostaza Claro [57] kui ka hiljuti tehtud kohtuotsuses Pannon GSM [58], seejuures sisaldab viimati nimetatu selles osas täiendavat selgitust, mille kohaselt peavad siseriiklikud kohtud lähtuma lepingutingimuse ebaõiglase olemuse hindamisel antud kohtuotsuses sisalduvatest Euroopa Kohtu abstraktsetest selgitustest. [59] Sellest ei järeldu ka mitte midagi muud kui see, et siseriiklik kohtunik peab oma kontrollimispädevuse teostamisel arvestama Euroopa Kohtu tõlgendamissuuniseid. [60]

99. Sellega seoses tuleb siiski rõhutada, et selles kohtuotsuses antud hindamisjuhised ei ole mitte mingil juhul ammendavad. Pigem on need üksnes mõned kohtupraktikas leiduvatest „üldistest kriteeriumitest", mida Euroopa Kohus võib, arvestades oma ühenduse õiguse tõlgendamismonopoli, siseriiklikule kohtunikule anda. Direktiivi artikli 3 lõikest 1

55 – Eespool 37. joonealuses märkuses viidatud Basedow, J., lk 61, viitab õigesti asjaolule, et õiguspoliitilisi kaalutlusi tuleb avalikult arutada. Autor on arvamusel, et Euroopa Kohus ei saa võtta seisukohta lepingutingimuste ebaõiglase olemuse kohta igal üksikjuhul. Teisalt peab ta saama võimaluse teha teedrajavaid otsuseid ka direktiivi 93/13 artikli 3 kui üldnormi tõlgendamise kohta. Eespool 54. joonealuses märkuses viidatud Heinig, J., lk 886, on arvamusel, et tingimuse ebaõiglane olemus sõltub paljudest üksikjuhu asjaoludest, mille kaalumine tuleb tõhususe ja Euroopa eraõiguse tänapäevase seisu alusel anda ülesandeks siseriiklikele kohtutele. Eespool 54. joonealuses märkuses viidatud Freitag, R., lk 398, juhib tähelepanu sellele, et eelsõnastatud lepingutingimusi saab seoses nende ebaõiglase olemusega hinnata ainult õigusliku hindamiskriteeriumi alusel. Niikaua kui puudub ühtlustatud Euroopa tsiviilõiguse kodifikatsioon, tuleneb hindamise õiguslik alus igakordselt siseriiklikust õigusest, mida aga Euroopa Kohus ei ole pädev hindama. Eespool 48. joonealuses märkuses viidatud Whittaker, S., lk 1154, peab siseriiklikku kohust sobivaks arutajaks lepingutingimuse ebaõiglase olemuse tuvastamisel, kuna ta oskab paremini hinnata siseriiklikku konteksti, kus vastavat lepingutingimust kasutatakse.

56 – Selle kohta Bernadskaya, E., „L'office du juge et les clauses abusives: faculté ou obligation?", *Revue Lamy droit d'affaires*, 42/2009, lk 71, kes osutab sellele, et siseriiklik kohtunik määrab tarbijalepingute tingimuste *in concreto* hindamise vastavalt siseriiklikele õigusnormidele.

57 – Eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Mostaza Claro, punktid 22 ja 23.

58 – Eespool 4. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Pannon GSM, punkt 42.

59 – Samas, punkt 43.

60 – Euroopa Kohtu eelotsus seadusjõustub nii formaalselt kui ka materiaalselt ning on eelotsusetaotluse esitanud kohtule ja kõikidele põhikohtuasja menetlevatele siseriiklikele kohtutele siduv, kaasa arvatud järgmise astme kohtutele. Vt 24. juuni 1969. aasta otsus kohtuasjas 29/68: Milchkontor (EKL 1969, lk 165, punkt 3). Selle kohta eespool 17. joonealuses märkuses viidatud Schwarze, J., punkt 63, lk 1826.

tulenevaid ebaõiglase olemuse hindamise aluseks olevaid asjaolusid selgitatakse ühenduse tasandil aegamööda menetluste käigus, mida lõppkokkuvõttes juhib Euroopa Kohus. Tema ülesanne peab olema samm-sammult ebaõigluse kontrolli abstraktsete kriteeriumite täpsustamine ja kasvava kogemuse toel ühenduse tasandil ebaõigluse kontrolli piiride väljatöötamine. Eelotsusemenetlus, kus leiab väljundi Euroopa Kohtu ja siseriiklike kohtute vaheline ülesannete jaotus, on sobiv vahend, et saavutada tõhusaid ja menetlusökonoomilisi tulemusi. [61]

101. Kolmandale eelotsuse küsimusele tuleb seega vastata nii, et sellist tõlgendust paluv eelotsusetaotlus võib – pidades silmas direktiiviga 93/13 tagatud tarbijaõiguste kaitsetaseme ühetaolist kohaldamist kõigis liikmesriikides – puudutada küsimust, milliseid aspekte võib siseriiklik kohus arvesse võtta või peab arvesse võtma, kui ta kohaldab direktiivis ette nähtud üldisi kriteeriume konkreetsele lepingutingimusele.

D. *Neljas eelotsuse küsimus*

4. Järeldus

1. Küsimuse ese

100. Arvestades eelnevaid selgitusi, tuleb teisele eelotsuse küsimusele vastata, et EÜ artiklis 234 ette nähtud Euroopa Kohtu pädevus hõlmab ka pädevust tõlgendada mõistet „ebaõiglane lepingutingimus" direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 tähenduses ning direktiivi lisas loetletud lepingutingimusi.

102. Oma neljanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt saada selgust kohtuotsuse Pannon GSM [62] punktides 34 ja 35, milles Euroopa Kohus on sedastanud järgmist:

„Neil asjaoludel ei saa selle kohtumenetluse eritunnused, mille kohaselt müüja või teenuste osutaja ja tarbija vahelist vaidlust

61 – Selle kohta eespool 42. joonealuses märkuses viidatud Röthel, A., lk 427. Autori arvates sõltub kujunemisel oleva ühenduse tsiviilõiguse korraldus teabevahetusest ja koostööst rohkem kui ükski teine õigusvaldkond. Selles osas sisaldab eelotsusemenetlus olulisi võimalusi riigiülese eraõiguse korralduse kujundamiseks ja integratsiooniprotsesside edasiseks juhtimiseks. Autor peab Euroopa Kohtu otsust kohtuasjas Freiburger Kommunalbauten märgiks õiges suunas liikumise kohta. Selles kirjeldatud Euroopa Kohtu ja siseriiklike kohtute vaheline ülesannete jaotus tõotab asjakohaseid ja ka menetlusökonoomilisi, laialdaselt tunnustatud tulemusi.

62 – Eespool 4. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Pannon GSM.

siseriikliku õiguse raames menetletakse, mõjutada tarbijale direktiivi sätetega antud õiguskaitset.

Seega tuleb teisele küsimusele vastata, et siseriiklik kohus peab omal algatusel kontrollima lepingutingimuse ebaõiglast olemust kohe, kui tema käsutuses on selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud. Kui selline tingimus on tema hinnangul ebaõiglane, jätab ta selle kohaldamata, välja arvatud juhul, kui tarbija seda kohaldamata jätmist vastustab. See kohustus kehtib siseriiklikule kohtule ka selle kontrollimisel, kas vaidlus talle allub."

103. Oma eelotsusetaotluses selgitab taotluse esitanud kohus, [63] et selles kohtuotsuses antud juhistest ei nähtu selgelt, milline on nõutav ajaline järjestus. Kas siseriiklik kohus võib omal algatusel kontrollida lepingutingimuse ebaõiglast olemust alles siis, kui tema käsutuses on selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud, või tähendab omal algatusel kontrollimine ka seda, et lepingutingimuse ebaõigluse kontrollimisel on kohus kohustatud omal algatusel tuvastama ja ajakohastama selleks vajalikud faktilised ja õiguslikud asjaolud.

63 – Vt 2. juuli 2009. aasta eelotsusetaotluse lk 2.

2. Euroopa Kohtu otsuses Pannon GSM antud tähtsust omavad selgitused senise siseriikliku kohtuniku omaalgatuslikku kontrollimiskohustust puudutava kohtupraktika taustal

104. Enne kui ma võtan seisukoha tegelikult esitatud eelotsuse küsimuse osas, on otstarbekas selgitada küsimuse eset, milleks võtan senise kohtupraktika alusel lühidalt kokku käesolevas kohtuasjas tähtsust omavad otsuses Pannon GSM Euroopa Kohtu antud selgitused.

105. Alates otsusest Océano Grupo [64] tuleneb Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast, et „direktiiviga tarbijatele tagatud kaitse nõuab, et siseriiklikul kohtul oleks *võimalus* omal algatusel hinnata, kas talle esitatud lepingus on mõni lepingutingimus ebaõiglane", ja nimelt ka siis, „kui ta kontrollib siseriiklikele kohtutele esitatud hagi vastuvõetavust". Selline sõnastus jättis siiski lahtiseks küsimuse, kas Euroopa Kohus lähtub ebaõiglaste lepingutingimuste omal algatusel kontrollimise kohustusest või üksnes võimalusest selleks. Kohtuotsus Pannon GSM tõi selles osas kaasa olulise selguse, kui Euroopa Kohus selles sedastas, et siseriikliku kohtu ülesanne „ei piirdu pelgalt võimalusega otsustada lepingutingimuse võimaliku ebaõiglase olemuse üle", vaid tal on ka vastav *kohustus*. [65] See kohustus

64 – Eespool 43. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Océano Grupo, punktid 28 ja 29, nagu ka 21. novembri 2002. aasta otsus kohtuasjas C-473/00: Cofidis (EKL 2002, lk I-10875, punktid 32 ja 33) ja eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Mostaza Claro, punktid 27 ja 28.

65 – Eespool 4. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Pannon GSM.

kehtib kõikide ebaõiglaste lepingutingimuste osas ja seega ka kohtualluvuse tingimuste osas. Euroopa Kohus lähtus kontrollimiskohustusest juba otsuses Cofidis [66] ja veel selgemalt otsuses Mostaza Claro [67]. Otsuses Pannon GSM täpsustas Euroopa Kohus, et omal algatusel kontrollimise kohustusega on kooskõlas ainult see, kui direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 alusel muutub tingimus *ipso iure* mittesiduvaks ja tarbija ei pea vastavat nõuet esitama. [68]

106. Kohtuotsusega Pannon GSM kaasnenud täiendav uuendus seisneb selgituses, et siseriiklikul kohtul on võimalus vaidlusalust lepingutingimust kohaldada, kui kohus on vastavat küsimust tarbijale selgitanud ja tarbija otsustab mitte tugineda lepingutingimuse ebaõiglusele. [69] Selle lähenemise eelis seisneb peale surutud tarbijakaitse vältimises ja vastavuses tarbijakaitse põhimõtetele pigem teabe andmise kaudu. [70]

66 – Eespool 64. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Cofidis.

67 – Eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Mostaza Claro.

68 – Eespool 4. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Pannon GSM, punkt 24.

69 – Samas, punkt 33.

70 – Samamoodi eespool 54. joonealuses märkuses viidatud Heinig, J., lk 886. Osztovits, A. ja Nemessányi, Z., „Missbräuchliche Zuständigkeitsklauseln in der Ungarischen Rechtsprechung im Licht der Urteile des EuGH", *Zeitschrift für Europarecht, internationales Privatrecht & Rechtsvergleichung*, 2010, lk 25, viitavad asjaolule, et Euroopa Kohus on sellega vastanud seni veel lahendamata teoreetilisele küsimusele, kas siseriiklik kohus saab tühisust ka siis tuvastada, kui tarbija tahab pärast selgitamist sõnaselgelt lepingutingimusele tugineda. Autorid on arvamusel, et otsuse järgi näib olevat jäänud põhimõte *pacta sunt servanda* ülimuslikuks ebaõiglaste lepingutingimuste „mittesiduvuse" suhtes, kuigi kohtuotsuse Mostaza Claro kohaselt on direktiivi sätted avaliku korra säteteks.

3. Õiguslik arvamus

107. Nagu komisjon õigesti välja toob, ei ole eelotsuse küsimuse alus juhtum, kus lepingutingimus on tegelikult ebaõiglane, vaid selle ese on üksnes olukord, kus siseriiklik kohtunik märkab, et lepingutingimus *võib* olla ebaõiglane, st ta üksnes oletab lepingutingimuse ebaõiglast olemust, saamata seda kindlalt tuvastada. Kuna aga direktiiv 93/13 ei sisalda sellise juhtumi kohta suuniseid, tuleks liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõtte [71] kohaselt kohaldada siseriiklikke menetlusnorme.

108. Teiselt poolt ei või liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõte viia selleni, et kahjustatakse tarbijale kohtupraktika [72] kohaselt direktiivi 93/13 artiklites 6 ja 7 võimaldatud kaitset. Selles tähenduses tuleb ka aru saada otsuse Pannon GSM punktis 34 antud Euroopa Kohtu selgitustest, mille järgi „ei saa selle kohtumenetluse eritunnused, mille kohaselt

71 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 65.

72 – Euroopa Kohus on otsustanud, et kohtu pädevus uurida omal algatusel seda, kas klausel on ebaõiglane, kujutab endast meedet, mille abil saavutatakse direktiivi artiklis 6 püstitatud eesmärk, mis on takistada seda, et üksiktarbija oleks seotud ebaõiglaste lepingutingimustega, ja millega aidatakse kaasa direktiivi artiklis 7 märgitud eesmärgi saavutamisele, kuna sellisel kohtulikul uurimisel võib olla hoiatav mõju ja see võib aidata saavutada seda, et tarbijate ja müüja või teenusteosutaja vahel sõlmitud lepingutes ei kasutata enam ebaõiglasi lepingutingimusi (vt eespool 43. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Océano Grupo, punkt 28; 64. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Cofidis, punkt 32, ja 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Mostaza Claro, punkt 27).

müüja või teenuste osutaja ja tarbija vahelist vaidlust siseriikliku õiguse raames menetletakse, mõjutada tarbijale direktiivi sätetega antud õiguskaitset". Seega on direktiivi eesmärkide saavutamiseks lubatud üksikjuhtude konkreetsetel asjaoludel sekkuda liikmesriikide menetlusõiguslikku autonoomsesse reguleerimispädevusse. [73] Küsitav on see, kas kohtuotsuses Pannon GSM on tuvastatav taoline ühendusepoolne sekkumine liikmesriikide menetlusõiguslikku autonoomsesse reguleerimispädevusse, ja kui see ei ole nii, kas siis taoline sekkumine on lubatud.

109. Euroopa Kohus sedastas otsuse Pannon GSM punktis 35 nimelt, et siseriiklik kohus peab omal algatusel kontrollima lepingutingimuse ebaõiglast olemust „*kohe*, kui tema käsutuses on selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud". Seda sõnastust on Euroopa Kohus viimati kasutanud otsuses Asturcom [74]. Minu arvates tuleb seda lauset mõista nii, et kontrollimiskohustus tekib alles siis, kui kohtu jaoks tulenevad poolte argumentidest või muudest asjaoludest viited lepingutingimuse võimaliku ebaõiglase olemuse kohta. [75] Ainult sellisel juhul peab ta lepingutingimuse kehtivusega seotud kõhkluste alusel omal algatusel kontrollima, ilma et pool peaks konkreetselt väitma ebaõiglase olemuse esinemist. [76] Seevastu ei tulene sellest otsusest, et siseriiklikul

73 – Seda, et liikmesriigi menetlusautonoomia põhimõte ei ole puutumatu ja sekkumised võivad olla õigustatud, tõendab eespool 54. joonealuses märkuses viidatud Heinig, J., lk 885, kelle arvates ei tähenda kohtualluvuse kokkulepete kontrollimise kohustus lepingu tüüptingimustes lubamatut sekkumist liikmesriigi menetluse autonoomsesse reguleerimispädevusse. Nagu autor tabavalt selgitab, ei ole tarbijaõiguses Euroopa Liidu pädevused piiratud ühe valdkonnaga, vaid võivad hõlmata ka menetluslikke aspekte. Teiselt poolt võivad just kohtualluvuse kokkulepped raskendada materiaalsete tarbijaõiguste teostamist, nagu näitavad kohtuasjad Océano Grupo ja Pannon GSM. Direktiiv 93/13 hõlmab ka menetluslikke aspekte, mida näitab lisa punkti 1 alapunkt q, mille kohaselt võib käsitleda tarbija jaoks õiguse kohaldamist raskendavaid lepingutingimusi ebaõiglastena.

74 – Eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus, punkt 53.

75 – Erinevate keeleversioonide võrdlusest nähtub, et vaieldav kõrvallause peab silmas kas kronoloogilist järjekorda või tingimuslikkust. Hoolimata väikestest erinevustest, viitavad kõik keeleversioonid, et ebaõigluse hindamine peab toimuma alles pärast selleks vajalike õiguslike ja faktiliste asjaolude oma käsutusse saamist. Taani keeles: „*så snart* den råder over de oplysninger om de retlige eller faktiske omstændigheder, som denne prøvelse kræver"; saksa keeles: „*sobald* es über die hierzu erforderlichen rechtlichen und tatsächlichen Grundlagen verfügt"; prantsuse keeles: „*dès qu'*il dispose des éléments de droit et de fait nécessaires à cet effet"; inglise keeles: „*where* it has available to it the legal and factual elements necessary for that task"; itaalia keeles: „*a partire dal momento in cui* dispone degli elementi di diritto e di fatto necessari a tal fine"; portugali keeles: „*desde que* disponha dos elementos de direito e de facto necessários para o efeito"; sloveeni keeles: „*če* razpolaga s potrebnimi dejanskimi in pravnimi elementi"; hispaania keeles: „*tan pronto como* disponga de los elementos de hecho y de Derecho necesarios para ello"; hollandi keeles: „*zodra* hij over de daartoe noodzakelijke gegevens, feitelijk en rechtens, beschikt"; ungari keeles: „*amennyiben* rendelkezésére állnak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi elemek".

76 – Samamoodi Mayer, C., „Missbräuchliche Gerichtsstandsvereinbarungen in Verbraucherverträgen: Anmerkung zu EuGH, Urteil vom 4.6.2009, C-243/08 – Pannon GSM Zrt../ Erzsébet Sustikné Györfi", *Zeitschrift für Gemeinschaftsprivatrecht*, 2009, lk 221. Sellest näib ilmselgelt lähtuvat ka Poissonnier, G., „La CJCE franchit une nouvelle étape vers une réelle protection du consommateur", *Recueil Dalloz*, 34/2009, lk 2314, kui ta kirjutab, et Euroopa Kohus seadis kohtuotsuses Pannon GSM omal algatusel lepingutingimuste ebaõiglase olemuse hindamise kohustuse sõltuvusse eeldusest, et kohtuniku käsutuses on selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud. Mitte täiesti selgelt, kuid tõenäoliselt ka samal õiguslikul seisukohal on eespool 46. joonealuses märkuses viidatud Aubry, H., Poillot, E. ja Sauphanor-Brouillard, N., lk 798, kes peavad Euroopa Kohtu otsust „menetlusõiguse seisukohalt loogiliseks".

kohtul oleks sama kohustus, kui tema käsutuses ei ole vajalikke asjaolusid.

110. Teisiti öeldes ei leidu ühenduse õiguses ühtegi sätet, mis kohustaks siseriiklikku kohtunikku omal algatusel välja uurima lepingutingimuse ebaõiglase olemuse hindamiseks vajalikke õiguslikke ja faktilisi asjaolusid, kui need ei ole tema käsutuses. Pigem on siseriikliku kohtuniku pädevus sätestatud siseriiklike menetlusnormidega. Sellega seoses tuleb osundada, et liikmesriikide õiguses kehtib tsiviilmenetluses *võistleva kohtumenetluse põhimõte*, mille kohaselt peavad pooled esitama kõik tähtsust omavad asjaolud, mille alusel peab kohus siis otsuse langetama. Ilmselt kehtib see ka Ungari tsiviilkohtumenetlusõiguses, kuna neljandast eelotsuse küsimusest tuleneb, et tõendeid kogutakse üksnes poolte taotluse alusel. Seega peavad Ungari tsiviilkohtumenetluse seadustiku kohaselt põhimõtteliselt kohtumenetluse pooled tõendeid esitama. [77]

111. Euroopa Kohus tunnustas kohtuotsuses van Schijndel ja van Veen [78] sõnaselgelt piire, mille siseriikliku tsiviilkohtumenetluse taoline eritunnus seab siseriiklikule kohtunikule omal algatusel kontrolli teostamisel, sedastades seal, et „ühenduse õiguse kohaselt ei ole siseriiklikel kohtutel kohustust tõstatada omal algatusel uut väidet ühenduse õigusnormide rikkumise kohta, kui sellise väite analüüsimisel peaksid kohtud olema kohustatud loobuma neile omasest passiivsest rollist, väljudes vaidluse piiridest, mille pooled olid määratlenud, ning tuginedes muudele faktidele ja asjaoludele kui nendele, millele pool, kes on selliste sätete kohaldamisest huvitatud, on oma nõude rajanud". Sellest järeldub, et tsiviilkohtumenetluse võistleva kohtumenetluse põhimõte piirab siseriikliku kohtuniku kontrollimispädevust, millega tuleb ühenduse õiguses arvestada. [79]

112. Isegi vaatamata sellele on kaheldav, kas üldse on hädavajalik panna siseriiklikule kohtunikule ulatusliku uurimise kohustus

77 – Samamoodi ka eespool 70. joonealuses märkuses viidatud Osztovits, A. ja Nemessányi, Z., lk 25, kes viitavad Ungari tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-le 164.

78 – Viidatud eespool 16. joonealuses märkuses.

79 – Selle kohta eespool 76. joonealuses märkuses viidatud Poissonnier, G., lk 2314, kes näeb tsiviilkohtumenetluse võistlevuse põhimõttes piirangut siseriikliku kohtuniku kontrollimiskohustusele.

selleks, et saavutada direktiiviga 93/13 seatud ebaõiglaste lepingutingimuste kontrollimise eesmärk. Lepingutingimust, mis võib teatud asjaoludel olla seetõttu ebaõiglaseks kvalifitseeritav, et see annab lepingust tulenevate õiguslike vaidluste lahendamise majandustegevuses osaleja asukoha järgse [80] kohtu alluvusse, võiks nimelt siseriiklik kohtunik uurida juba omal algatusel läbiviidava vaidluse kohtualluvuse kontrollimise raames, ilma et see sõltuks poolte üksikasjalikest argumentidest. Seda kinnitab ka põhikohtuasja menetluse olukord. Toimikust nähtub, et eelotsusetaotluse esitanud kohus märkas enne kohtuistungi kuupäeva määramist, et kostja elukoht ei asu tema tööpiirkonnas, vaid hageja esitas maksekäsu kiirmenetluse avalduse lepingu tüüptingimuste alusel oma asukoha läheduses asuvasse kohtusse, millega seoses hakkas eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtlema kõnealuses lepingutingimuses. Sellega andis eelotsusetaotluse esitanud kohus mõista, et ta kahtlustab kohtualluvuse tingimuse ebaõiglast olemust.

80 – Vt eespool 43. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Océano Grupo, punktid 21-24. Seal on Euroopa Kohus selgitanud, et kohtualluvuse tingimust, mis tarbija ja teenuste osutaja vahel sõlmitud lepingus sisaldub ja mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud ning mis määrab vaidluste allumise üksnes kohtule, mille tööpiirkonnas asub müüja või teenuste osutaja registrijärgne asukoht, võib käsitada direktiivi artikli 3 tähenduses ebaõiglasena, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat. Kohus on arvamusel, et niisugune tingimus sunnib tarbijat tunnustama vaidluse allumist üksnes kohtule, mis võib asuda tema enda elukohast kaugel, mis omakorda raskendab tarbija ilmumist kohtusse. Väiksemaid summasid puudutavates asjades võivad kohtusse ilmumisega kaasnevad kulud mõjuda piiranguna, sundides tarbijat loobuma kohtusse pöördumisest ja oma õiguste kaitsest. Selline tingimus kuulub järelikult direktiivi lisa punkti 1 alapunktis q nimetatud tingimuste kategooriasse, mille eesmärk või tagajärg on jätta tarbija ilma õigusest või piirata tema õigust võtta õiguslikke meetmeid. Seevastu võimaldab see lepingutingimus müüjal või teenuste osutajal koondada kõik oma kutsetegevusega seotud vaidlused kohtusse, mille tööpiirkonnas on nimetatud isiku asukoht, mis korralduse poolest kergendab nii tema kohtusse ilmumist kui ka vähendab sellega seotud kulusid. Samal seisukohal on eespool 76. joonealuses märkuses viidatud Poissonnier, G., lk 2313. Eespool 70. joonealuses märkuses viidatud Osztovits, A. ja Nemessányi, Z., lk 23, kohaselt ei ole see kohtupraktika Ungari õiguspraktikas aastaid heakskiitu leidnud. Veelgi enam, tänaseni on tavapärane, et müüjad või teenuste osutajad näevad oma lepingu tüüptingimustes ette kohtualluvuse tingimuse, millega pooled lepivad kokku selle kohtu ainupädevuses, mille tööpiirkonnas asub müüja või teenuste osutaja asukoht, või – mis veelgi sagedamini ette tuleb – mis asukoha poolest kõige lähemal asub.

113. Aga ka juhtumite puhul, kus ei ole probleemiks kohtualluvuse kokkulepe, vaid sisulised lepingujärgsed kohustused, peaks olema tavaliselt eeldatav, et siseriiklikule kohtule esitatakse olulise tõendina vähemalt üks tarbijalepingu eksemplar nõuete tõendamiseks. Sellega oleksid aga omal algatusel lepingutingimuse ebaõiglase olemuse kontrollimiseks „vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud" kohtuotsuse Pannon GSM tähenduses juba esitatud. Siseriiklikul kohtul oleks seega võimalik täita omal algatusel lepingutingimuse ebaõiglase olemuse kontrollimise kohustust. Seega ei peaks paljudel juhtudel olema siseriiklikul kohtul seejuures erilisi praktilisi raskusi. See aga ei välista, et praktikas võib

esineda lepingutingimusi, mille ebaõiglane olemus on tuvastatav alles pärast põhjalikku uurimist. Nagu juba selgitatud, on see vastava ühenduse õigusest tuleneva kohustuse puudumise tõttu siiski võimalik ainult siseriikliku menetlusõiguse alusel.

114. Varem mainitud võrdväärsuse ja tõhususe põhimõtted [81] ei nõua siseriikliku kohtuniku uurimiskohustuse tunnustamist. Käesoleval juhul nähtub seoses võrdväärsuse põhimõtte tagamisega, et siseriiklikul kohtunikul ei ole pelgalt siseriiklikku õigust puudutavate menetluste raames rohkem õigusi kui menetlustes, mis peavad tagama kodanikele direktiivist 93/13 tulenevate õiguste kaitse. Seega ei ilmne võrdväärsuse põhimõtte rikkumist. Sama vähe on tuvastatav, millises ulatuses on direktiivist 93/13 tulenevate õiguste kasutamine muutunud praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks. Eelnevad selgitused [82] näitavad eelkõige, et siseriiklikus õiguses kohtuliku uurimise kohustuse puudumine ei takista ilmtingimata siseriiklikul kohtunikul saada oma käsutusse lepingutingimuse ebaõiglase olemuse hindamiseks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud omal algatusel vaidluse kohtualluvuse kontrollimisel või poolte argumentidest. See ei takista tal ka kohtuasja sisulise arutamise juhtimisel arutleda pooltega vajalikul määral õiguslike ja faktiliste asjaolude ning vaidlusaluse suhte üle ja esitada küsimusi. [83] Kui siseriiklikus õiguses on ette nähtud menetluse juhtimise kohustus, on seejuures siseriiklikku kohtuniku ülesanne juhtida tähelepanu sellele, et pooled selgitaksid õigeaegselt ja täielikult kõiki olulisi asjaolusid, eelkõige täiendaksid väidetud asjaolude puhul ebapiisavaid andmeid, esitaksid tõendeid ja vajalikke taotlusi. [84] Kõige selle põhjal tuleb nentida, et siseriiklikku kohtuniku uurimiskohustuse puudumine ei riku võrdväärsuse ja tõhususe põhimõtteid.

115. Ühenduse õiguse üldine tõhusa õiguskaitse põhimõte nõuab nimelt liikmesriikidelt liidu kodanikele õiguskaitsevahendite

81 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 67.

82 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 112.

83 – Herb, A., *Europäisches Gemeinschaftsrecht und nationaler Zivilprozess*, Tübingen, 2007, lk 232, peab kohtuasja sisulise arutamise juhtimise kohustust sobivaks vahendiks tarbija õiguskaitse huvide arvessevõtmisel.

84 – Nagu eespool 76. joonealuses märkuses viidatud Poissonnier, G., lk 2315, tabavalt selgitab, ei saa tsiviilvaidlusi lahendav kohtunik tänapäeval enam piirduda „vahekohtuniku rolli täitmisega, kes loeb kohtuhaamri lööke ja jätab menetluse poolte valitseda". Juhtijana ja reguleerijana on tsiviilvaidlusi lahendaval kohtunikul tsiviilkohtumenetluses aktiivne roll. Tarbijakaitsevaidlustes peab kohtunik olema tasakaalustajaks, kelle roll peab seisnema õigusnormide järgimise tagamises. See ei tähenda, et ta peaks olema ühe poole poolt. Pigem peaks ta olema seaduse teenistuses. Tarbijakaitsealase õiguse kahekordne funktsioon seisneb tarbija kaitsmises ja eetilise turukäitumise ergutamises. Kahekordne eesmärk on natukene muutnud kohtuniku rolli ja seda rikastanud. Ta peab tagama, et järgitaks seaduse eesmärki ja seda kohaldataks tõhusalt.

kättesaadavaks tegemist, mille abil saavad nad kohtu kaudu nõuda neile ühenduse õigusega tagatud õiguste kaitset. Õiguste omajatele on õiguste kohtuliku kaitse võimalus elementaarselt tähtis, kuna see annab neile tagatud õiguslikule positsioonile praktilise väärtuse. Sellest ei saa siiski järeldada, et ühenduse õigus nõuab tsiviilkohtumenetluses poolte taotluste põhimõttest loobumist ja *uurimispõhimõttega* asendamist. Taoline nõue ei aitaks kaasa tõhusa õiguskaitse eesmärgi saavutamisele ja oleks seega vastuolus ühenduse õiguse proportsionaalsuse põhimõttega.[85] Tõhusa õiguskaitse põhimõte nõuab vaid, et liikmesriigid võtaksid tarvitusele asjakohaseid meetmeid, et kaitsta isikuid sobival viisil ühenduse õigusest tulenevate õiguste kasutamata jäämise eest, põhjusel et nad ei teadnud vajalikke menetlustoiminguid ja käitumisviise. Vahendi valikul on liikmesriikidel kaalutlusõigus. Poolte kaitseks adekvaatse ja ühtlasi liikmesriikide menetlusautonoomiale vähem piirava vahendina võiks kõne alla tulla näiteks võimalus kasutada advokaati esindajana ning ulatuslikus ja keerulises kohtumenetluses kohustus selleks (koos tasuta õigusabi tagamisega), kohtunikupoolne suunamis-, küsimis- ja selgitamiskohustus menetluses ja juba mainitud kohtunikupoolne menetluse juhtimise kohustus[86].

4. Järeldus

116. Seega tuleb neljandale eelotsuse küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 tuleb tõlgendada nii, et see ei kohusta siseriiklikku kohust, kes täheldab lepingutingimuste võimalikku ebaõiglust, omal algatusel korraldama uurimist, et tuvastada selliseks hinnanguks vajalikud faktilised ja õiguslikud asjaolud, kui siseriiklik õigus lubab seda üksnes poolte nõudel ja pooled ei ole vastavat nõuet esitanud.

85 – Selle kohta eespool 83. joonealuses märkuses viidatud Herb, A., lk 231 jj.

86 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 114.

VII. Ettepanek

117. Eespool toodud kaalutlustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Budapesti II. és III. Kerületi Bírósági esitatud eelotsuse küsimustele järgmiselt:

„1. Põhikirja artiklis 23 ega ülejäänud ühenduse õiguses ei leidu õigusnorme, millega oleks vastuolus siseriiklik menetlusnorm, mis kohustab siseriiklikke kohtuid teavitama samaaegselt Euroopa Kohtule eelotsusetaotlusest teatamisega ka justiitsküsimuste eest vastutavat ministrit.

2. EÜ artiklis 234 ette nähtud Euroopa Kohtu pädevus hõlmab ka pädevust tõlgendada mõistet „ebaõiglane lepingutingimus" nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 tähenduses ning direktiivi lisas loetletud lepingutingimusi.

3. Sellist tõlgendust paluv eelotsusetaotlus võib – pidades silmas direktiiviga 93/13 tagatud tarbijaõiguste kaitsetaseme ühetaolist kohaldamist kõigis liikmesriikides – puudutada küsimust, milliseid aspekte võib siseriiklik kohus arvesse võtta või peab arvesse võtma, kui ta kohaldab direktiivis ette nähtud üldisi kriteeriume konkreetsele lepingutingimusele.

4. Direktiivi 93/13 tuleb tõlgendada nii, et see ei kohusta siseriiklikku kohust, kes täheldab lepingutingimuste võimalikku ebaõiglust, omal algatusel korraldama uurimist, et tuvastada selliseks hinnanguks vajalikud faktilised ja õiguslikud asjaolud, kui siseriiklik õigus lubab seda üksnes poolte nõudel ja pooled ei ole vastavat nõuet esitanud."